Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 37 (1687) ГОД XXXIII БЕЛАСТОК 11 ВЕРАСНЯ 1988 г. ЦАНА 20 зл.

ЗНАЁМСТВА З БЕЛАРУССЮ

НА РАДЗІМЕ ЯКУБА КОЛАСА

Трэба прызнацца, што ўсё пярэдадне назначанай паездкі на радзіму Якуба Коласа я хадзіў неяк дзіўна ўсхваляваны. Сама думка, што змагу ступаць па зямлі, па якой ступаў паэт, глядзець на тое наваколле, да якога дакранаўся яго позірк, гаварыць з людзьмі, з якімі гутарыў ён, не давала мне спакою і быццам наркотык, прыемна казычучы па сэрцы, авалодвала маёй душою і думкамі. Узбуджалася ўяўленне, а ноччу прыходзілі ў сон коласаўскія героі, снілася „Новая зямля". Як прыемна ўяўляць мясціны, якіх ніколі не бачыў, а дзе да болі хацелася б пабыць.

На радзіму Коласа едзем у павялічаным складзе. Спадарожнічаюць нам Валерый Скварцоў — сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, малады таленавіты паэт Алесь Емяльянаў і прыгожая Тоня — супрацоўнік Беларускага аддзялення Фонду культуры. Са Скварцовым і Емяльянавым я ўжо знаёмы. З Тоняй знаёміць Валерый. Па дарозе, на ўскраіне Мінска, бярэм Зінаіду Мікалаеўну Камароўскую — дырэктара Літаратурнага музея Якуба Коласа.

Едзем у Стаўбцоўскі раён. Нашае падарожжа па коласаўскіх мясцінах пачынаецца са Стаўбцоў. Ляжаць яны ў васьмідзесяці кіламетрах ад Мінска на высокім правым беразе Нёмана. На поўнач ад горада цягнецца малады сасняк, на поўдзень, за Нёманам, разляглісся заліўныя лугі. Дакладная дата заснавання горада дагэтуль не ўстаноўлена. Вядома толькі, што першы запіс паходзіць з 1500 года. Магчыма, што сваю назву Стаўбцы ўзялі ад тых стаўбоў, да якіх жыхары прывязвалі лодкі на Нёмане.

Стаўбцоўшчына... Прынёманскі край, край лясоў і вады, край блакітнага неба і шчырай беларускай гасціннасці, родны кут Якуба Коласа, натхненне для яго творчасці, рэчаіснасць, перанесеная ў мастацтва.

Наведваем на самы пачатак новаадкрыты музейны куточак. З намі сакратар райкома. Вялікі драўляны пакой пахне вясковаю хатаю і напамінае дзяцінства. На сценах вісяць палотны з пейзажамі мясцовых мастакоў і эпізоды з „Новай зямлі". А на лавах караваі — выраб мастацкіх рук Валянціны Уласік. Стаяць яны прыгожыя, каляровыя, з матывамі народных свят і сямейных абрадаў, эпізодамі з

(Працяг на стар. 3)

Помнік Якубу Коласу ў Мінску.

(Пачатак у папярэднім нумары)

ВЫРАШЭННЕ НАЦЫЯНАЛЬНАГА ПЫТАННЯ Ў БЕЛАРУСІ: РЭВАЛЮЦЫЯ І КОНТРРЭВАЛЮЦЫЯ

В. КРУТАЛЕВІЧ, вядучы навуковы супрацоўнік Інстытута філасофіі і права АН БССР, доктар юрыдычных навук, прафесар. Што такое нацыянальны рух і яго формы? Што такое нацыяналізм і яго праяўленні? Гісторыкам, якія вывучаюць канкрэтныя праблемы нацыянальна-дзяржаўнага будаўніцтва, прыходзіцца пастаянна сутыкацца з гэтымі пытаннямі. Кастрычніцкая рэвалюцыя абвясціла роўнасць усіх нацый Расіі, іх суверэннасць, стварыла ўмовы для свабоднага развіцця. Але, як мне здаецца, усё гэта не выключала грамадскіх рухаў за вырашэнне той ці іншай праблемы нацыянальных адносін. Рух за стварэнне Беларускай Савецкай Рэспублікі ў 1917—1919 г.г. — гэта нацыянальны рух на сацыялістычнай глебе. У той жа час праціўнікі савецкага ладу прыкладалі намаганні, каб працэс нацыянальна-дзяржаўнага самавызначэння Беларусі скіраваць у іншае рэчышча.

Мікалай Сцяпанавіч Сташкевіч гаварыў пра БНР: Беларуская Народная Рэспубліка — гэта „не дзяржава", хоць арганізацыі і партыі, якія „абвяшчалі" яе, стварылі ўрад.

Нават марыянетачная дзяржава мае нейкую, хоць уяўную ўладу. Але і нямецкія акупацыйныя ўлады афіцыяльна не прызнавалі БНР і, нягледзячы на яе просьбы, не „даравалі" ёй ніякіх уладных паўнамоцтваў. Рада і „ўрад" БНР ажыццяўлялі функцыі арганізацыйнага цэнтра палітычных сіл, якія імкнуліся стварыць беларускую буржуазную рэспубліку.

Шляхі нацыянальна-дзяржаўнага развіцця Беларусі асабліва хвалявалі інтэлігенцыю. Адна яе частка стала пад еўягі Савецкай улады, другая — вагалася, трэцяя, апантаная ідэяй „незалежнай" Беларусі, удзельнічала ў радах.

Складаным быў шлях палітычнай эвалюцыі ў Я. Купалы. Пра гэта раней стараліся не гаварыць. Думаецца, што аўтарытэт вялікага паэта не будзе прыніжаны, калі сказаць пра гэта праўдзіва, з улікам складанасцей гістарычнай абстаноўкі.

Над намі і праз паўстагоддзе працягвае вісець грозны дух выкрывальніцкіх публікацый 30-х гадоў аб так званых нацдэмах. Гэтыя публікацыі нагняталі істэрыю і шпіёнаманію. Слова „нацдэм" было тады сінонімам шпіёна, дыверсанта, нацыяналіста, контррэвалюцыянера. Нацыянал-дэмакратызм прайшоў пэўныя этапы свайго развіцця. Ва ўмовах царызму і керанщчыны адстойванне нацыянал-дэмакратам права нацыі на самавызначэнне, на нацыянальнае раўнапраўе, на свабоднае развіццё нацыянальнай культуры, мовы было справай прагрэсіўнай. Ва ўмовах жа сацыялістычнай рэвалюцыі нацыянальнаму дэмакрату трэба было вырашаць, з кім ён пойдзе: з Савецкай уладай, супраць яе ці зойме пазіцыю чакальніка. Усё гэта патрабуе уважлівага вывучэння.

XIX партканферэнцыя прыняла спецыяльную рэзалюцыю пра міжнацыянальныя адносіны. У ёй гаворыцца аб задачах грамадазнаўцаў у распрацоўцы нацыянальных праблем. Вырашаючы іх, было б карысна агульнымі намаганнямі напісаць кнігу пра асаблівасці фарміравання і развіцця беларускай нацыі. Гэта дапамагала б вырашэнню сучасных праблем, у прыватнасці, двухмоўя, заканамернасцей развіцця нацыянальнай культуры.

М. СТАШКЕВІЧ. Вадзім Андрэевіч (Круталевіч — рэд.) гаварыў пра Янку Купалу. Я хацеў бы растлумачыць адзін момант. Янка Купала ніколі не належаў ні да якой палітычнай партыі. Ён, як прадстаўнік беларускага народа, прадстаўнік найбольш эксплуатуемага сялянства, заўсёды адстойваў яго рэвалюцыйна-дэмакратычныя памкненні. Праўда, на нейкім этапе, калі эсэры схіліліся да барацьбы супраць польскіх інтэрвентаў, ён выказваў іх ідэі. Купала сацыяльна складана разумеў Кастрычніцкую сацыялістычную рэвалюцыю.

Якуб Колас таксама ніколі не належаў ні да якой палітычнай партыі. Калі ў чэрвені 1917 года на канферэнцыі БСГ, Якуб Колас быў выбраны ў састаў ЦК, ён пратэставаў супраць гэтага

(Працяг на стар. 6)

АМЕРЫКА, ЯКАЯ ТЫ?

РАЗМОВА З ДАНЧЫКАМ

— Раскажыце, калі ласка, аб сваіх бацьках і аб сваёй бабцы, як яны вам запчапілі любоў да беларушчыны.

— Яны самі патрыёты сваёй Бацькаўшчыны і выхоўвалі мяне і майго брата ў любові і пашане да таго, ад чаго мы паходзім. Напрыклад, дома заўсёды гаварылі толькі па-нашаму; вывучалі гісторыю, геаграфію, культуру Беларусі; часта сустракаліся з нашымі людзьмі, і ад малога актыўна ўдзельнічалі ў грамадскім жыцці (беларуская школка, беларускі тэатр і г.д.). Дык, нягледзячы на тое, што я нарадзіўся ў Амерыцы, Беларусь была для мяне роднай — з пялёнак!

— Калі і як абудзіўся ў вас вакальны талент?

— Маладым хлопцам я належаў да скаўтаў. Летам у лагерах старэйшыя скаўты мелі гітары і спявалі пры вогнішчы. Для мяне гэта гучэла надзвычай прыгожа. Мне хацелася таксама тварыць гэтую прыгажосць. Навучыўся ад сяброўкі іграць галоўныя акорды і пачаў спяваць. Выходзіла штораз лепей, падабалася і мне і іншым. І ад таго часу граю і спяваю.

— Якую і дзе праходзілі вы вышэйшую адукацыю?

— У Нью-йоркскім універсітэце зрабіў бакалаўрэат з журналістыкі ў 1980 годзе.

— Колькі і калі вы наігралі беларускіх песень на пласцінкі і магнітафонныя стужкі?

— На першай пласцінцы — 14 песень: я і гітара. Я найграў яе, калі мне было 19 год (1977). У 1985 годзе выйшла другая пласцінка, на якой 12 песень: я і аркестр.

— Вы былі ў Польшчы. Якія ўражанні пакінула ў вашым сэрцы гэтая паездка?

— Падарожжа ў Польшчу зрабіла на мяне незабыўнае і надзвычайнае ўражанне. Беларусы, асабліва моладзь, прымалі мяне з радасцю і энтузіязмам. З вялікай прыемнасцю ўспамінаю сустрэчу з беларускай моладдзю ў час майго канцэрта ў мльіне ў Белавежскай пушчы, іхнюю гарачую любоў да беларускай песні, іхнюю зацікаўленасць беларускім жыццём у Амерыцы. Я думаю, што маё падарожжа ў Польшчу падтрымала іх на духу, а іхняя ўдзячнасць на мае песні, іхні энтузіязм падтрымалі і далей трымаюць мяне і іншых у Амерыцы на духу.

— Ці намерваецеся вы зноў прыехаць у Польшчу або ў Савецкі Саюз?

— Усё будзе залежыць ад абставін. Калі выйдзе, то ў 1988 г. зноў пабачуся з тымі цудоўнымі людзьмі, з якімі я пазнаёміўся ў 1981 г. Хацеў бы абавязкова выступіць з канцэртам на Беласточчыне. А Савецкі Саюз таксама даўно хацеў і хачу наведаць. Будзем бачыць. Я ніколі не трачу надзеі!

— Наколькі мне вядома, вы знаходзіцеся ў добрых адносінах з „Песнярамі“. Ці можна тут гаварыць аб узаемных уплывах?

— Галоўны ўплыў — гэта цудоўнае выкананне іхніх песень. Некаторыя з іх я таксама наіграў. Найбольшае ўражанне на мяне зрабілі песні ў цудоўным выкананні Лёні Барткевіча, з якім я пазнаёміўся ў Нью-Йорку 10 год таму назад. Яго голас — гэта для мяне „парагон“. Вельмі мяне цешыць і з'яўляецца для мяне вялікім кампліментам, калі людзі знаходзяць падабенства паміж нашымі галасамі. А ці я меў на „Песняроў“ нейкі ўплыў — сумняваюся, але аб гэтым трэба ў іх запытацца.

— Цяжка ці лёгка быць беларускім спеваком у Амерыцы?

— Лёгка ў сэнсе, што канкурэнцыя малая, і беларусы не могуць мяне не любіць. Але ў амерыканскім свеце беларуская песня, як ніякая іншая, не пойдзе. Папулярная музыка занадта для мяне брутальная. Я яе не слухаю і зусім не маю ахвоты развучваць ці імітаваць.

— „Ніва“ некалькі разоў пісала аб вас, як вы ацэньваеце гэтыя публікацыі?

— Безумоўна, прыемна чытаць пазітыўныя водгукі. Хто б не хацеў прачытаць у газеце, што ён — „зорка“! Але я ведаю, што ніколі нельга быць самаўпэўненым, верыць у сваю дасканаласць, бо тады перастанеш расці не толькі як артыст, але і як чалавек.

— Што вы хацелі б сказаць ці пажадаць чытачам „Нівы“?

— Добра, што пра мяне пішуць у „Ніве“. Хай беларуская моладзь у Польшчы ведае, што ніякія мілі ад Бацькаўшчыны — ні іхнія сотні, ні мае тысячы — не павінны аддучаць нас ад пашаны і любові да Беларусі і ўсяго беларускага. Наадварот, часам гэтыя мілі ўзмацняюць гэтую любоў. Карыстаючыся аказіяй, я шлю гарачае прывітанне ўсім чытачам „Нівы“ і выказваю прызнанне і шлю найлепшыя пажаданні плённай працы Рэдакцыі!

Гутарыў Алесь Барскі

ПЕРАД XI З'ЕЗДАМ БГКТ

ПАВЕЛ ЛЕМЕШ

Ужо ў Пачатковай школе ў Орлі Павел Лемеш быў энтузіястам мастацкай самадзейнасці. А калі вучыўся ў Эканамічным тэхнікуме ў Бельску, у яго родных Кашалях існаваў драмгурток, які выступаў з пастаноўкамі ў сваёй і суседніх вёсках. Душою самадзейнікаў быў тады Павел Лемеш. Юнакі і дзяўчаты ставілі „Паўлінку“, „Пярэстую красулю“, „Мікітаў лапаць“ і іншыя п'есы.

— Фурманкамі мы ездзілі нават у адлеглыя вёскі, у Рудуты, Шэрні — успамінае Павел Лемеш. — Усюды нас добра прымалі, падабаліся нашы спектаклі. Я тады вёў таксама канферансье. У рэпертуары мы мелі беларускія песні. Тады моладзі хацелася дзейнічаць на ніве беларускай культуры і лічылася гэта проста гонарам.

З таго часу праца ў мастацкай самадзейнасці стала ў Паўла Лемеша духоўнай унутранай патрэбай. Ён запісаўся ў беларускі харавы калектыў „Васілёчкі“ і спявае ў ім ужо 22 гады.

Вядома ж, што кожны калектыў, а тым больш аматарскі, можа дзейнічаць толькі тады, калі яго члены здысцыплінаваныя, калі рэгулярна прыходзяць на рэпетыцыі і заўсёды гатовы выязджаць на канцэрты. Вось да такіх адданых харыстаў належыць Павел Лемеш.

На яго думку, на XI з'ездзе БГКТ неабходна шмат увагі ўдзяліць дзейнасці харавых калектываў, вырашаць усе праблемы — вялікія і малыя. А іх шмат, пачынаючы ад рэпертуару, народных беларускіх касцюмаў, а на транспарце канчаючы. Трэба, каб усе зразумелі, што ўдзел у харавым калектыве гэта вялікая грамадская праца, якая паглынае вельмі многа часу, патрабуе ўпору, настойлівасці, проста цалкавітай адданасці для яе. І таму павінна высока цаніцца ў нашым Таварыстве дзейнасць мастацкіх калектываў.

Павел Лемеш працуе ў ПЗУ ў Бельску-Падляшскім. Прыналежнасць да харавога калектыву, любоў да песні сталася проста яго прызвычаем. (мх)

ХРОНІКА

23 жніўня Галоўнае праўленне БГКТ у Беластоку наведаў Юрка Курыла са Злучаных Штатаў Амерыкі. Цікавіўся ён жыццём беларусаў у Польшчы і дзейнасцю БГКТ.

Бацькі яго беларусы і ў хаце размаўляюць на роднай мове. Многа расказвалі яны сваім дзецям аб прыгажосці беларускай зямлі, аб прыгожых краявідах, аб цудоўных працавітых людзях, іх звычаях і традыцыях.

Юрка выбраўся як турыст у Польшчу і хацеў пабыць на Беласточчыне, хацеў пабачыць беларусаў і размаўляць з імі. Так сталася. Падчас пабыўкі на Беласточчыне спадарожнічаў яму Пятро Баграўскі. Пабывалі яны разам на Грабарцы, дзе на Спаса (19.08.) збіраецца заўсёды многа веруючых і шмат праваслаўнага духавенства. Пабываў ён у некаторых мястэчках і вёсках (Сямятычы, Гайнаўка, Нарва, Нараўка) і ў Беластоку. Усюды размаўляў ён на беларускай мове. Тое, што ў Амерыцы беларусы не забываюць роднай мовы, было для яго субъсднікаў вялікай цікавасцю. Юрка Курыла яшчэ даволі малады чалавек. Нарадзіўся ў 1951 годзе ў Лондане. Жыве ў горадзе Доўэр у штаце Нью-Джэрсі. Працуе там дантыстам, мае свой кабінет.

Ахвяраваў ён 30 долараў на будову Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху ў Гайнаўцы.

— Чытачам „Нівы“ хачу сказаць, — гаварыў Юрка Курыла, — каб людзі нашай нацыянальнасці ніколі не забывалі, што яны беларусы, каб шанавалі сваю мову, жылі згодна і не думалі, што ў Амерыцы ўсё лёгка прыходзіцца. Праца, цяжкая праца, вырашае аб усім. Беларусам найляпей жыць там, дзе іх многа, дзе жывуць яны кампактна. Адарваўшыся ад свайго народа, традыцый і звычаяў жыць вельмі цяжка. Гэтага, відавочна, недаацэньваюць беларусы Беласточчыны. Духоўныя вартасці даражэйшыя за матэрыяльныя.

На дзень раней, 22 жніўня наведала рэдакцыю „Нівы“ сястра Юркі Курылы, Ларыса, якая таксама падарожнічае па Польшчы. Яна, як і Юрка, цікавілася жыццём беларусаў і працай Беларускага таварыства ў Польшчы.

*

24 жніўня пад старшынствам Янкі Якімюка адбылося пасяджэнне Прэзідыума Гайнаўскага гарадскога аддзела БГКТ. Найважнейшай справай былі спосабы і формы дапамогі аддзелам БГКТ у пасобных гмінах Гайнаўшчыны ў падрыхтоўцы і правядзенні справаздачна-выбарных канферэнцый.

Дзве групы БГКТоўцаў з Гайнаўкі выязджалі нядаўна на экскурсіі ў БССР і Фінляндыю. Удзельнікі экскурсій падзяліліся сваімі ўражаннямі з членамі Прэзідыума. (мх)

Знаёмства з Беларуссю

(Працяг са стар. 1)

творчасці паэта. Прысутнасць Коласа адчуваецца тут ва ўсім. Нічога ў тым дзіўнага, побач жа Акінчыцы. Некалі засценак, сёння — частка горада. Прылучылі яго да Стаўбцоў у 1977 годзе рашэннем аблвыканкома.

Ля пастарэлай бярозы, па дарожцы, што вядзе ў сялібу колішняга лесніка Міхала Міцкевіча, вітаюць нас дзяўчаты, адзетыя ў народную беларускую вопратку. Вітаюць гасцінна, па-беларуску — боханам хлеба на ільняным ручніку, запрашаючы ў парогі хаты, дзе 3 лістапада 1882 года прыйшоў на свет Кастусь. Гасцінна адкрываюцца вароты, і вядзе нас у хату, якая складаецца з сеняў, каморы і аднаго пакоя, Юрась Міхайлавіч Міцкевіч — унук Якуба Коласа. Побач фотарэпарцёры з раённай газеты „Прамень". Пераступіўшы парог, чуем голас Юрася, які з вялікім перажываннем дэкламуе:

Пры шляху шырокім,
Дзе стаіць камора,
Я на свет радзіўся
Пад глухі шум бору,
Познюю парою,
Восенню гнілою.

Юрась Міцкевіч дасканала ведае творчасць Якуба Коласа. Пераканаемся ў гэтым падчас цэладзённай паездкі, калі да кожнай сітуацыі будзе чытаць яго творы.

Хаця Якуб Колас і нарадзіўся ў Акінчыцах, але сваёй радзімай лічыў ён Мікалаеўшчыну. Тут знаходзяцца ўсе яго родныя, тут пайшоў у Мікалаеўшчынскае народнае вучылішча, калі бацькі пераехалі ў Альбуць, адсюль паехаў у Нясвіжскую настаўніцкую семінарыю, тут, на Мікалаеўшчыне з'явіліся яго першыя спробы пяра. Юрась Міцкевіч падрабязна расказвае аб кожнай прыладзе, аб кожным элеменце, які знаходзіцца ў хаце, стадоле і свіронку. Гляджу на яго і здаецца, што гэты чалавек жыўцом прыйшоў з дзяцінства паэта, быццам бы ажыў дзядзька Антось.

З вялікай святасцю завіваем у ручнік прывітальны бохан хлеба, дбайна кладзем у машыну чырвоныя гваздзікі і едзем у Мікалаеўшчыну. Юрась — вялікі знаўца не толькі творчасці Якуба Коласа, але і гісторыі Стаўбцоўскай зямлі — расказвае з вялікім запалам і перажываннем.

Мікалаеўшчына — гэта сталіца беларускіх вёсак. Ёсць тут 600 дамоў і жыве каля 1000 жыхароў. Заснаваная ў 1500 годзе Мікалаем Радзівілам. Адгэтуль і назва. Праязджала і начавала ў Мікалаеўшчыне Марына Мнішак — жонка Ілжэдзмітрыя I, а потым — II. Быў тут таксама кароль Зыгмунт Аўгуст.

На высокім, з мармуровай пліты п'едэстала стаіць бюст Якуба Коласа. Стаіць і ўзіраецца на наваколле, на лес, які замыкае гарызонт быццам двума доўгімі вусамі і, здаецца, гаворыць:

Малюнкі родныя і з'явы!
Як вы мне любы, як цікавы!
Як часта мілай чарадою
Вы ўстаяце перада мною!

Да кветак, якія яшчэ не паспелі павянуць, дакладаем і нашыя чырвоныя гваздзікі.

Жыццё ганяла бацькоў Якуба Коласа з месца на месца. Яны „або пераязджалі, або думалі пераязджаць". Вось і пад'язджаем мы ў Смольню. Народ са святасцю шануе памяць песняра і дбайна ахоўвае мясціны і навакольную прыроду, якая разам з сялібамі ў Акінчыцах, Ластку, Смольні і Альбуці, куды мы яшчэ паедзем, мае музейнае значэнне.

У 1967 годзе пачаў працаваць у Смольні філіял музея Якуба Коласа. Літаратурная экспазіцыя размяшчаецца ў пабудаваным для гэтай мэты двухпавярховым будынку, а ў хаце, дзе жыла маці паэта, дзядзька Антось і яго брат Юзік, сярод рэчаў сям'і ёсць і тыя, якімі карыстаўся Якуб Колас. Сваёй пышнасцю цешаць вока пяць ліпаў, пасаджаных паэтам у памяць першага прыезду сюды Янкі Купалы ў 1912 годзе. Колас часта любіў сюды прыязджаць, будучы ўжо ў Мінску і працуючы віцэ-прэзідэнтам АН БССР. Калі быў тут апошні раз, незадоўга да смерці, сказаў свайму брату: „Я, Юзік, прыеду да цябе сюды паміраць".

Перад намі яшчэ Альбуць. Па дарозе затрымоўваемся на Нёмане, ва ўрочышчы „Дубы". Колас называў гэтае месца „Бярвянка". Задуменна і таямніча гоніць Нёман свае воды.

— Нёман адчувае сябе ўладаром гэтай зямлі, — гаворыць Юрась Міцкевіч. Сёння можа быць ён зусім плыценькі, заўтра на гэтым месцы паявіцца глыбіня.

Таямніча глядзяць падмытыя абрывістыя берагі, быццам бы баранілі дум і намераў ракі-ўладара. А на самым беразе старыя велізарныя дубы. Некаторыя пачынаюць ужо сохнуць. Юрась быццам бы здагадваецца, аб чым мы думаем, і кажа:

— Старасць старасцю, але ва многім пашкодзіла меліярацыя.

Вось пад гэтымі дубамі і адбываюцца фэсты і свята літаратуры. А наштодзень знаходзіцца тут турбаза.

У Альбуць дарога вядзе праз лес, прыгожы стары лес. Не раз хадзіў тут Якуб Колас, і дрэвы шапталі яму, адкрываючы свае тайны. Здаецца, і цяпер напяваюць яны радкі з яго творчасці. У Альбуці ствараецца мемарыяльная сяліба. Мы тут першыя афіцыяльныя госці. Для наведвальнікаў гэта яшчэ закрыта. Мыем рукі ў падсохшым ужо ручайку. Вада чыстая, чыстая. Проста можна піць.

— Гэты ручаёк замяняў Міцкевічам калодзеж, — гаворыць Мікалай Антонавіч Семяняка — загадчык філіяла музея ў Альбуці і вядзе нас у хату.

Пахне смалістым дрэвам. У пакоі вялізны стол, а вакол лавы.

— Гэта стол, за якім сядзеў Колас. Прывезены ён з Мінска, — гаворыць Юрась Міцкевіч і зараз дадае некалькі радкоў з творчасці паэта.

На стале паяўляецца верашчака з блінамі, вараная бульба і салоныя агуркі. Каму як каму, а мне гэта — маё дзяцінства. Праўда, не знаці мы верашчакі, але бліны былі ў нашай хаце часта. Сядзім, мачаем іх у верашчаку, размаўляем і, здаецца, ёсць тут з намі Колас. Сядзіць побач і, задумаўшыся, услухоўваецца ў нашу размову.

Міхась Шаховіч

Альбуць. Хата, у якой у гадах 1891—1902 жыла сям'я Міцкевічаў.

Хто нас перахрышчвае?

Неяк увесну з'явілася выданне, якое дае салідную тэарэтычную падставу для нашых тут змаганняў супроць дэвастацыі беларускіх назваў мясцовасцей і іншых геаграфічных аб'ектаў Беластоцкага краю. Я маю на ўвазе кніжыцу Яраслава Яновіча „Zmiany białoruskich nazw miejscowych Białostocczyzny w dwudziestowiecznej polskiej konwencji ich zapisu", якую ён выдаў сваім коштам у Лодзі і спецыяльна на польскай мове, каб выклікаць шырэйшы грамадскі рэзананс у карысць справы. Першапачатковы варыянт ягоных даследаванняў, пра якія дакладваў ён на навуковых і папулярных канферэнцыях, апублікаваны ў дакументальным „Archiunym sszytku".

На багатым фактычным матэрыяле Яраслаў Яновіч даказвае, што ў адносінах адміністрацыі да беларускіх назваў у нас пераважаюць нелегальныя дзеянні. А па-праўдзе, несусветны балаган! Кожны гміннік піша так, як яму ў яго неасвечаную галаву прыдзе. Найчасцей заядла паланізуючы запіс, што даводзіць да перайначвання сэнсу данай назвы. Славуты ўжо прыклад з польскім напісаннем Юшкавага Груда, беларуская назва якога не мае сувязі з паняццем горада („груд" у нашай мове — гэта не тое самае, што ў польскай, і таму нельга пісаць яго ад літаркі „g", але ад „h"). Падобным парадкам проста аганьбавана назва мясцовасці Коматаўцы, якая ў даўнім польскім запісе Chomontowce чыталася як „Komontowce" — па лацінскай традыцыі напісання гуку „к". Разам са знікненнем папулярнасці латыні ў шляхецкай Польшчы не быў мадыфікаваны гэты афіцыйны запіс, а беларусы, прызвычаеныя маўчаць, маўчалі і па сёння маўчаць, нават у Коматаўцах! Адміністратар не абавязаны ведаць, што быў Комат — ятвяжскі князь і вой, але той жа адміністратар у сваёй запальчывасці ўсёведаючага змяняе ўсюды ў назвах беларускае „р" на польскае „рз", не кажучы ўжо пра „г", і Трасцянку, напрыклад, пераўтварае ў „Trześcianka", што аніяк не наводзіць на думку рачную расліннасць, але, выбачайце, трэскат або трасцу.

Такіх пярэхрыстаў у нашай старонцы без ліку! Трэба нешта рабіць, не паддавацца такому перахрышчванню. Тым болей, што гэтае перахрышчванне, як даказаў Яраслаў Яновіч, часта нелегальнае, а калі і легалізаванае, дык гэта толькі... легалізаваны балаган. Да вайны, у санацыю, калі душылі беларусаў, было нашмат больш захаваных беларускіх назваў. Гэта не парадокс, гэта сумнае сведчанне цямнотнасці нашых цяперашніх гмліннікаў.

(СЯ)

ПАДЛЯШША

Падляшша, роднае Падляшша,
Мая маленькая Айчына!
Гасцінная зямелька наша,
Прымі паклон ад свайго сына.

Палі, лугі і пералескі,
Ваш адчуваю свежы подых,
Святыня пушчы Белавежскай
Вабіць мяне к сабе заўсёды.

Гняце мяне бетонны горад
Сваім агромністым цяжарам,
Таму заўсёды вёска Мора
У маіх снах і ў маіх марах.

Таму я сэрцам і душою
Імкнуся да цябе няспынна
Маё Падляшша дарагое,
Мая маленькая Айчына.

Віктар Швед

БЕЛАРУСІКІ

Manajenkowa A.F., Leksika russkich goworow Biełorussii, Mińsk 1973. Rec. Martyniakowa Irena, *Slavia Orientalis* 1975, nr 2, s. 241—242.

Mandalian Andrzej, „... jak kto nieświadomy to od razu kanalia" (polityka narodowościowa w Polsce). *Nowa Kultura* 1957, nr 2, s. 4—5.

Marceleu Stanislau, Pieczat' Sowietskoj Biełorussii, Mińsk 1967, Rec. Myśliński Jerzy, *Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego* t. 10: 1971, z. 4, s. 561—563.

Marczyńska-Witczak Ewa: Przemysł Włókienniczy w Białoruskiej SRR. *Acta Universitatis Lodziensis, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego, Nauki Matematyczno-Przyrodnicze Seria II* 1980, nr 22, s. 137—150, tabl., mapy. Sum.

Martowickij W.I., Łozung partii „Licom k dierewnie!" i jego osuszczestwlenije w BSRR w 1924—1925 gg., Mińsk 1961. Rec. Tanty Mieczysław, *Acta Baltico-Slavica* t. 2: 1965, s. 490—492.

Materski Wojciech, Kwestia uznania BSRR i USRR za pełnoprawnych członków Narodów Zjednoczonych (1944—1945). *Dzieje Najnowsze* 1979, nr 2, s. 75-94. Rez. Sum.

Mazur Krzysztof A., 150-lecie urodzin Moniuszki na Białorusi. *Ruch Muzyczny* 1969, nr 15, s. 5, il.

Mc Millin A.B., The Vocabulary of the Byelor ssian literary language in the ninetenth century, Londyn 1973. Rec. Obrębska-Jabłońska Antonina, *Slavia Orientalis* R. 23: 1974, nr 4, s. 504—506.

Mc Millin Arnold B., Die Literatur der Weiss-russen. A history of Byelorussian literature — from its origins Kothe present day, Giessen 1977. Rec. Poźniak Telesfor, *Slavia Orientalis* 1979, nr 3, s. 372—374.

Miacielskaja Eudokija, Kamorouski Jauhien, Biełaruskaja dyjalektałohija. Chrestamatyja, Mińsk 1979. Rec. Fałowski Adam, *Slavia Orientalis* 1981, nr 4, s. 486—489.

Miadzwiedzieu Iwan, Wydaje się, że jeszcze wczoraj (w). Tł. Tadeusz Chróścielewski, *Pismo Literacko-Artystyczne* 1986, nr 11/12, s. 91.

Michniewicz Jurij, Dni kultury białoruskiej w Polsce. Tł. *Trybuna Ludu* 1982, nr 242, s. 6.

Mieleszko Wasilij, Iz istorii agrarnych otnószenij w Wostocznoj Biełorussii w pieriod Rieczi Pospolitoj (s sieriediny XVII w. — do 1772 g.). *Acta Baltico-Slavica* t. 5: 1967, s. 41—92, tab. Sum.

Mieleszko Wasilij, Handel i stosunki handlowe Białorusi Wschodniej z miastami nadbałtyckimi w końcu XVII i w XVIII wieku. Tł. *Zapiski Historyczne* 1968, z. 4, s. 53—91, tab.

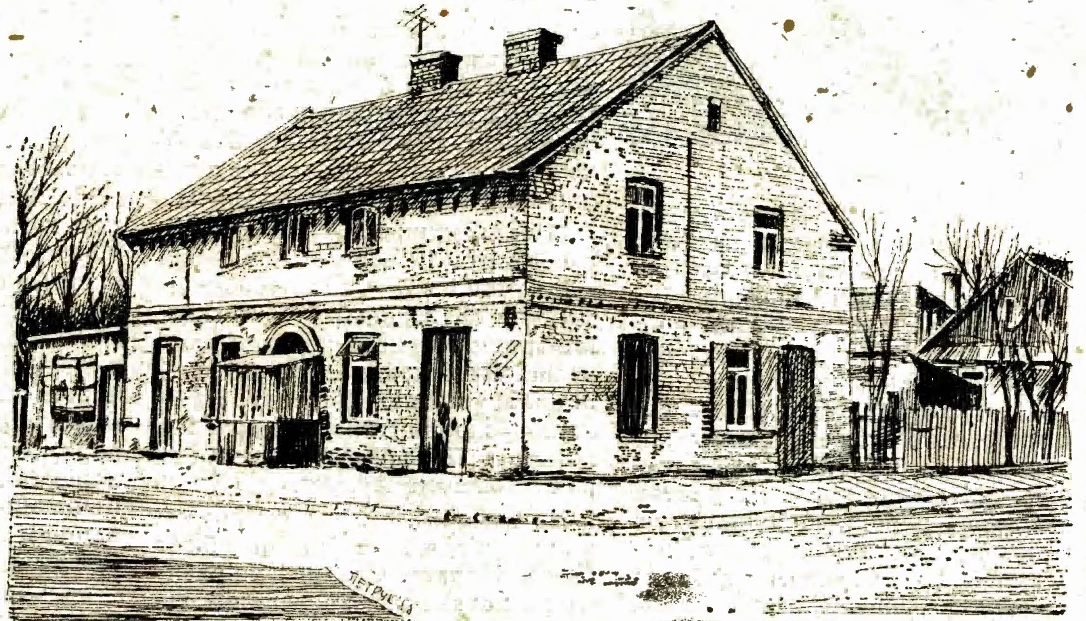
Mieleszko Wasilij, Polsko-białoruska współpraca kulturalno-naukowa w okresie powojennym. Ref. Tł. *Notatki Płockie* 1969, nr 2, s. 29—34.

Mieleszko Wasilij, Położenije i klassowaja borba krestjan w Kriczewskom starostwie w konce XVII—pierwoj połowinie XVIII ww. *Acta Baltico-Slavica* t. 7: 1970, s. 109—196, tab.

Mieleszko W.I., Formy i struktura feudalnej własności ziemskiej we wschodniej Białorusi w drugiej połowie XVII i w XVIII w. Tł. *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych* t. 33: 1972, s. 33—59, tab. Res.

Mieleszko Wasilij, Oczerki agrarnoj istorii Wostocznoj Biełorussii. Wtoraja połowina XVII—XVIII ww., Mińsk 1975. Rec. Topolska Maria Barbara, *Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych* t. 38: 1977, s. 176—179.

Р.С.

Беласток. Старасельцы. Малюнак У. Петрука.

Цяжка сёння ажаніцца хлопцу з вёскі. Многа такіх, якія гатовы ажаніцца і з маладою ўдавою, абы толькі пайшла за яго. Ну, з разводкай жаніцца страшнавата — не вядома з чыйго боку стаіць праўда і хто больш вінаваты ў разводзе. Яшчэ цяжэй у цяперашні час ажаніцца ўдаўцу — пішы прапала, каб знайсці сваю „выбранку лёсу"!

Выходзіць, што сёння ўдава ў зручнай сітуацыі наконт жаніцьбы і хутка можа знайсці другога мужа. Але гэта не зусім так, і калі ва ўдавы ёсць дробныя дзеці, дык не вельмі знойдуцца аматары, каб гадаваць чужых дзяцей. А ведаем, што часам, хоць рэдка, чужыя дзеці могуць быць для айчыма лепшыя, чым родныя. І таму хачу коратка расказаць аб складаным лёсе маёй сям'і, а менавіта маёй бабулі Агафіі.

Мела яна мужа Лярка (родны брат Трафіма Панфілюка) і нарадзілася ў іх пяцёра дзяцей, і ўсе хлопцы. У жніўні 1914 года дзеда мабілізавалі ў рускую армію і недзе перад ярыннымі жнівамі ў 1915 годзе ён загінуў на фронце каля Варшавы.

Засталася даволі яшчэ маладая ўдава з пяцерымі малышамі. Тут распачаўся перыяд бежанства і амаль усе жыхары Дубічаў і іншых вёсак хлынулі на ўсход, у невядомае. Большасць людзей засталася ў еўрапейскай частцы Расіі — у Тамбоўскай, Самарскай, Саратаўскай губернях.

Родны чалавек

Маёй бабулі і Трафіму (ён ехаў разам) нейкі рускі афіцэр параіў ехаць у Сібір — там намнога лепш. Заехалі яны аж у Омск над Іртышом, дзе імі заняліся спачувальныя рускія людзі. Далі работу, а дзяцей узялі ў прыют. Была там пачатковая школа з добрымі настаўнікамі. Трафім пайшоў вучыцца ў настаўніцкую гімназію, якую паспяхова скончыў і пачаў нават настаўнічаць у вёсцы каля Омска.

У той час, у імперыялістычную вайну, многія салдаты не хацелі ваяваць. Гэта адчувалася пераважна ў аўстрыйскай шматнацыянальнай арміі, дзе было многа чэхаў, гуцулаў і ўкраінцаў. У Омску было многа палонных з гэтай арміі. І адзін такі малады, прыгожы палонны Дзмітры Шуль пазнаёміўся з маёй бабулькай і ажаніўся з ёю, не баючыся, што ідзе „на чужых дзяцей". Гэта быў украінец, хаця прозвішча ў яго нейкае дзіўнае, і дасканала гутарыў па-нямецку (але гэта таму, што яшчэ ў маладосці працаваў у нейкага немца каля Берліна і то 7 гадоў).

Калі вярнуліся дамоў у 1922 годзе, новы айчым-бацька апекаваўся дзецьмі, як роднымі, і яны яго таксама любілі, шанавалі і слухалі. Нават тады, калі сталі дарослымі і сямейнымі, ён быў для іх родным бацькам. Хачу дадаць, што мая бабуля была вельмі гвалтоўная, гэта значыць не вельмі добрага характару. Жылі яны аднак згодна. Чыя гэта заслуга? Вядома, нашага дзеда.

Мікалай Панфілюк

Пры Гарадскім аддзеле БГКТ у Беластоку, акрамя хору, працуе самадзейны тэатр. Традыцыі беларускага тэатра ў Беластоку сягаюць не толькі самых пачаткаў БГКТ, але і даваеннага перыяду. Лепш аднак аб цяперашнім беларускім тэатры ў Беластоку будзе сказаць, што ён працуе пры гуртку сеньёраў. Увесь гурток сеньёраў ганарыцца сваім тэатрам.

У конкурсе аматарскіх беларускіх тэатраў у гэтым годзе, у якім беластоцкі тэатр выступіў з пастаноўкай „Як Паўлінка выйшла замуж" (скарочаная адаптацыя Купалавай „Паўлінкі") ім крыху не пашанцавала. Гэтая жывая, вясёлая, рассяваная і растанцаваная сцэнка была як бы заглушана глыбокай сцэнай Бельскага дома культуры. Нават вясёлыя і дасціпныя размовы не весялілі, бо іх проста не чуваць было. Тут выявілася памылка, якую наогул робяць усе калектывы (у тым і спяваючыя), што становяцца або сядаюць у глыбіні сцэны, замест на самым яе краі.

Наогул шматлікія спектаклі беластоцкага тэатра сеньёраў гледачы прымаюць ахвотна і глядзяць з увагай. Іх непаўторнай асаблівасцю з'яўляюцца гумар, песні, танцы — беларускія песні і беларускія танцы, якімі творца тэатра і яго кіраўнік Янка Крупа багата акрашае свае пастаноўкі. А сярод артыстаў беластоцкага тэатра ёсць рэдкі гумарыстычны талент — Віталій Байгус, да слёз рассмешыць кожнага.

Янка Крупа. Хто яго не ведае? Ад Дашоў, праз Арэшкава, Скупава да Сакольшчыны і сёння яшчэ ўспамінаюць яго з удзячнасцю і рады былі б зноў яго бачыць у сябе. (У дужках высняю, што Крупа збіраецца на пенсію і, магчыма, яго неспакойная душа пацягне яго ў новыя паездкі).

Сам Янка Крупа быў на пачатку танцорам, вельмі добрым, у „Лявонісе". Танцоўшчыцы змяняліся, а ён да канца заставаўся верным гэтаму слаўнаму эстраднаму беларускаму ансамблю. Потым вёў танцавальную групу і ставіў танцы, ездзячы адначасова па розных калектывах, дзе таксама прабаваў ставіць танцы. Цяпер успамінае: „Я стараўся моцна, цягнуў танцавальную групу Гарадскога аддзела БГКТ, але на тэта патрэбна было многа грошай. Таму я пачаў цікавіцца тэатрам. Быў знаёмы з Пісанкамі і з імі пачаў працу з тэатрам. Мы адчулі сябе ў гэтым як бы ад нікога незалежнымі. Ставілі п'есы і ўсё".

— Але ж вы вырасцілі многа народных артыстаў і народных тэатраў ва ўсіх канцах Беласточчыны. Колькі год вы гэтак працавалі?

— Пачаў у пачатку 60-х гадоў, а адышоў з БГКТ у 1981 г. Рабіў у гэты час, колькі мог, пастаянна ў паездках, пастаянна сярод людзей. Вельмі многа ёсць у нас людзей здольных і ахвотных працаваць на культурнай беларускай ніве. Патрэбна ім хоць маленькая дапамога — і ўжо людзі робяць вялікую работу. Рэпертуар для народных нашых тэатраў мы чэрпалі з мясцовых народных традыцый, а таксама ставілі п'есы, якія былі даступны. Я вельмі люблю камедыю „Паўлінка". Гэта нялёгкая п'еса для аматарскага тэатра. Я аднак часта яе ставіў з вясковымі калектывамі. Памятаю, у Скупаве быў добры,

ФЕЛІКС І ВОЛЬГА — СЯБРОЎСТВА ЦЕРАЗ ГАДЫ

Фелікс Меляшкевіч жыве зараз у **Беластоку. Вольга Чабатарова** (на мужу — Краўчанка) абсталявалася ў горадзе **Хмяльніцкі**, што на Украіне, ля берагоў ракі Паўднёвы Буг.

Звяла іх вайна і вайна разлучыла. Аднак юнацкія пачуцці аказаліся непадуладнымі часу. Фелікс не забыў пра сваю сяброўку, якая дапамагала яму адольваць катаржную працу ў вугальнай шахце, а Вольга таксама на ўсё жыццё захавала ў памяці таго высокага, прыгожага юнака, які так часта дарыў ёй і яе маме розныя харчовыя прадукты, — самы пажаданы падарунак у іх цяжкім жыцці на чужыне. У чужым, далёкім краі спляліся дзве братнія душы, скрыжаваліся два лёсы...

Для мяне, журналіста „Нівы“, гэтая гісторыя пачалася яшчэ ўвосень 1987 года. Аднойчы, пад канец кастрычніка, завітаў да нас у рэдакцыю старэйшы чалавек, які абапіраўся на інвалідскую палачку. Быў гэта жыхар Беластока Фелікс Меляшкевіч.

— Я — ваенны інвалід, — сказаў ён. — Я хацеў бы адшукаць адну рускую дзяўчыну... ну, — спахапіўся ён, — цяпер яна ўжо сталая жанчына, такая ж, як і я...

У рэдакцыі, як у колішнім млыне, заўжды мітусня, а я ўжо прывык да пошукаў. *„Вось яшчэ адна заблытаная гісторыя, якіх мільёны натварыла лютая вайна!“* — падумаў я і папрасіў, каб ён сваю „справу“ выклаў на паперы. Фелікс Меляшкевіч не прымусіў доўга чакаць. 4 лістапада 1987 года ў рэдакцыйнай пошце паявілася яго пісьмо, у якім ён, між іншым, паведамляў: *„Праўда, ад 1942 года прайшло шмат часу. Я працаваў і не хапала часу на пошукі. Але цяпер, калі я ўжо стаў ваенным інвалідам-пенсіянерам, хацеў бы адшукаць сваю знаёмую з СССР, — магчыма, што яшчэ яна жыве, я веру ў гэта...*

Мне было 16 гадоў, калі гітлераўцы вывезлі мяне на катаржную працу. Трапіў я ў Сілезію, у вугальную шахту Лендзін, што між Асвенцімам і Мыславіцамі. Туды таксама вывезлі з СССР многа жанчын, сярод іх была і Оля Чабатарова з мамай. Яны — з Растова-на-Доне. Я пасябраваў з Ёю і мы разам успамагалі сябе ўзаемна ў гэты цяжкі час. Пасля працы ў шахце я хадзіў па хатах тутэйшых жыхароў і крыху яшчэ сабе падзарабляў. І гэтым дзяліўся з маёй сяброўкай.

Калі нас вызвалілі ў 1945 годзе, Оля хацела разам са мной вяртацца ў мае родныя староньі, значыць, у вёску Качалы, што ў гміне Нарва...“

На жаль, сталася інакш. Вайна ўсё патрабавала яшчэ свежай крыві і гарматняга мяса. Гітлераўскі фашызм, хаця ўжо смяротна паранены, заперся на Одэры, бараніў сваю сталіцу... А Феліксу Меляшкевічу пайшоў тады ўжо 20-ы год. Узрост прызыўніка. Дык давялося стаць салдатам Чырвонай Арміі. Пасля кароткага абучэння трапіў на штурм Вроцлава, якога гітлераўцы заўзята абаранялі да апошняга дня вайны. У гэтых крывавых баях Фелікс Меляшкевіч быў цяжка паранены. Пасля блукання па ваенных прыфрантавых госпіталях накіравалі яго аж на Каўказ, у горад Арджанікідзе на выздараўленне. Ледзь выкарапкаўся ён з кіпцюроў смерці. Малады, здаровы арганізм перамог, аднак інваліднасці Фелікс Меляшкевіч пазбыцца ўжо не змог.

Разлуку з Оляй перажыў ён цяжка. З госпіталя пісаў на яе растоўскі адрас, чакаў нейкай вестачкі і... не дачакаўся...

Зняволіў мяне Фелікс Меляшкевіч сваімі светлымі, бескарыслівымі пачуццямі. Яны маглі ўзысці і пратрываць столькі ж гадоў выключна на глебе чыстага, юнацкага кахання. І я рашыў не шкадаваць уласнага часу на пошукі Вольгі Чабатаровай.

Ці **Вольгі**? А можа **Аляксандры**? Пан Фелікс называў сваю сяброўку проста Оляй. Чабатарова напэўна ўжо не Чабатарова, бо жанчыны мяняюць свае прозвішчы, а Растоў-на-Доне — таксама ж не вёска, дзе кожны ведае кожнага. Гэта горад амаль мільённы. Адным словам, надзея была малая, аднак была, і я ўхапіўся за яе. Заахвоціла мяне да гэтага сяброўка па працы — Яўгенія Палоцкая. Найперш звярнуліся мы да растоўскіх улад. Прасіў я супрацоўнікаў аддзела ўнутраных спраў горвыканкома, каб паведамілі нам у рэдакцыю ці Вольга (Аляксандра?) Чабатарова (Чеботарева) калі-колечы жыла ў Растове-на-Доне, ці ёсць там нехта з яе радні? На жаль, адказу мы не дачакаліся. Адно з нашых пісьмаў трапіла ў растоўскую газету „Молот“. Сябры-журналісты нас не падвялі. 14 красавіка 1988 года ў газеце "Молот" паявілася кароткая інфармацыя: *„ОТЗОВИСЬ, ОЛЬГА!“*

І Вольга адазвалася! У чэрвені г.г. яна нам напісала:

„Дарагая рэдакцыя!

У гады Вялікай Айчыннай вайны ад 1942 да пачатку 1945 года я была знаёма з грамадзянінам ПНР Феліксам Меляшкевічам. У 1945 годзе мне было ўсяго 18 гадоў. Пасля заканчэння вайны мы пра сябе нічога не ведалі. Я знала толькі тое, што Фелікс быў прызваны ў армію, атрымаў цяжкае раненне і знаходзіўся на лячэнні ў госпіталі ў горадзе Арджанікідзе. Што сталася з ім пасля госпіталя, я не ведала і дагэтуль лічыла, што няма яго сярод жывых. Вось якая іронія лёсу!

14 красавіка 1988 года ў горадзе Растоў-на-Доне (РСФСР) у мясцовай газеце быў апублікаваны артыкул пад загалоўкам: „Отзовись, Ольга!“.

Я ўжо амаль 40 гадоў не жыву ў сваім родным Растове, але ад сваіх сваякоў я даведалася, што Фелікс Меляшкевіч звярнуўся ў растоўскую рэдакцыю з пісьмом, у якім яго цікавіць лёс Вольгі Чабатаровай... Так! Я жывая, здаровая і адчуваю сябе цудоўна! А за такую доўгую памяць пра мяне я яму вельмі ж удзячна. Жадаю Феліксу моцнага здароўя на доўгія гады, асабістага шчасця і ўсялякага зямнога дабра...“

Гэты ліст яна падпісала так: **„Вольга Чабатарова-Краўчанка“**.

Незадоўга і сам Фелікс Меляшкевіч таксама атрымаў ліст ад Вольгі Краўчанкі. Ён вельмі ж асабісты, прыватны і таму нельга мне выяўляць яго інтымнага зместу. Магу толькі сказаць, што і з гэтага ліста шчодра сочыцца нязгаслае пачуццё шчырага юнацкага сяброўства.

Ужо яны паспелі і па тэлефону пагутарыць і дамаўляюцца на сустрэчу ды мяне да сябе просяць...

Віктар Рудчык

здольны тэатр — мы з імі паставілі якраз „Паўлінку“, і выйшла дасканала. Таксама ў Рагачах здольныя людзі сыгралі „Паўлінку“, як нельга лепш.

— У вас як бы не існуюць цяжкасці з рэпертуарам?

— З рэпертуарам цяжкасці ёсць, і гэта самая сумная справа ў нашым тэатральным руху. Кожная п'еса, якая паяўляецца на нашым рынку, адразу хапаецца калектывамі. Прыклад за апошні час: Яновічавы „Старыя“ ці „Сто хвароб“. Але гэтага мала. Нашы шматлікія пісьменнікі не павінны забываць пра творчасць для беларускіх тэатраў Беласточчыны. Сядзіце, мілыя, з воблакаў на Беластоцкую зямлю. Скажу больш, недахоп рэпертуару з'яўляецца галоўнай прычынай слабой дынамікі нашых тэатральных груп і перыядычнага застою ў тэатральным руху. Усё пераіграна, і не будуць жа калектывы ставіць тое самае! Будуць новыя п'есы — будуць новыя тэатры.

— Але вы, што відаць на прыкладзе беластоцкага тэатра, умееце змяняць, прыстасоўваць вядомыя п'есы, уводзячы ў іх цэлыя новыя сцэны.

— У Беластоку мне гэта ўдаецца, бо здольныя людзі і тут

Янка Крупа ў ансамблі „Лявоніха“ і ў танцы „Лявоніха“.

мы блізка. Людзі хочуць цяжка працаваць і вучыцца, нават нялёгкім танцам, каб толькі было цікава. Яны ведаюць, што глядач любіць і чаго чакае. А чакае радасці, песні, руху. Калі ў тэатр прыйшлі Пісанкі і Байгусы, я распрацаваў „Мікітаў лапаць“. Выкінуў Мікіту, зрабіў п'есу больш лёгкай, дадаў цэлае вяселле з нашымі абрадамі, уключна з „успамаганнем“.

— Сям'я Пісанкаў і Байгусаў — гэта ўжо заслужаныя ветэраны беларускага тэатральнага руху наогул і беластоцкага тэатра ў прыватнасці.

— А з кім вы яшчэ працавалі?

— Найперш быў тэатр маладых. Я памятаю Зіну Бандарук — вельмі здольная, Косціка Семяняку, Валю Шусту, Янку Піруту, Ірыну Рыбалт, Валіка Пісанку — ён прыйшоў у тэатр першы, потым прыйшлі і бацькі. Былі Гражына Чэпель, Віця і Валодзя Федарукі, Тамара Баран, якая і да сёння застаецца верная беларускаму тэатру і дзейнасці БГКТ у горадзе.

— Яе роля Паўлінкі ў апошняй вашай пастаноўцы вельмі сімпатычная. Такую светлую постаць дзяўчыны паказала нам Тамарка, што яе Паўлінкі нельга не любіць. Прыгожая, светлавалосая, тоненькая беларуская дзяўчына, скромная і разам рашучая — вось вам Паўлінка і вось вам Тамарка. Але ў мяне пытанне: у апошні час у ваш тэатр пацягнуліся студэнты. Вы нават апрацавалі спецыяльную п'есу аб жыцці студэнтаў „На лавачцы“.

— Так, і я вельмі гэтым задаволены. І так усё думаю, думаю аб тым, каб з дапамогай маладых узяцца за пастаноўку „Новай зямлі“ Якуба Коласа. З гэтай вялікай паэмы можна зрабіць добры тэатр. Я ўжо некалі ставіў з маладымі паэтычны мантаж па паэме Янкі Купалы „Курган“. Але „Новую зямлю“ хацеў бы зрабіць у форме драматычнага тэатра — даць рух сцэнічны, можна б увесці ў акцыю расказчыка. „Новая зямля“ — гэта вялікая паэзія, тут трэба добра прадумаць усё. Трэба змабілізаваць нам больш асабліва моладзі. Чакае нас сур'ёзная праца.

— Янка, гэтыя ж вашы задумы — цудоўная рэч. І барані вас Бог, каб вы закінулі гэтую думку. Я жадаю вам поспехаў у рэалізацыі пастаноўкі вашага жыцця. Уводзьце на сцэну „Новую зямлю“ — няхай людзі пачуюць, пабачаць... і ажывуць.

Вера Валкавыцкая
фота з архіва

Уцякаюць з „раю"

І хто толькі не чуў пра Белавежскую пушчу? Едуць сюды турысты. Прыедуць, пазахапляюцца і варочаюцца. Здавалася б, калі жыць на свеце, дык толькі тут, у Белавежы! Чыстае паветра, спакой, прырода... Чаго яшчэ хацець? Аказваецца, аднак жа, што з гэтага „раю" людзі проста ўцякаюць у гарады. Асабліва відаць гэта ў васьмідзесятыя гады. У канцы 1984 г. пражывала ў Белавежскай гміне 3.519 чалавек (у іх ліку 450 часова, у большасці вучні). А ўжо пад канец 1987 г. — 3.401.

Цяпер у паасобных мясцовасцях жыве: 1.916 чалавек у Стачку, 534 — у Заставе, 251 — у Падалянах, 233 — у Грудках, 145 — у Чарлёнцы, 111 — у Тэраміськах, 106 — у Будах, 93 — у Пагарэльцах, 6 — у Звярынцы, 4 — у Падцаркве і 2 чалавекі ў Дзядзінцы.

Як бачым, нятлумна ў гэтым „раі". Выходзіць на тое, што ў горадзе жыць — і прыемней, і лягчэй. Найбольш засмучае факт, што пакідае Белавежу моладзь. Ужо ніхто з маіх школьных сяброў не застаўся жыць у Белавежы. Нават той Міхась Байко, які так моцна змагаецца за захаванне даўніх і аўтэнтычных назваў белавежскіх, драпануў у Гайнаўку. У старой Белавежы застануцца адны старыя людзі.

Тэкст і фота Пятра Байко

На здымку: частка белавежскага „раю" — раён Стачка, які называюць таксама Шпаковічы; тут м. інш. нарадзіўся Пётр Шпаковіч (1928-1981), вядомы ў Польшчы рэжысёр мультыплікацыйных фільмаў для дзяцей.

З АСВЕТАЙ У НАРОД

У час святкавання Дня дзіцяці ў Рыбалах у вясковым доме культуры, пасля ўрачыстага канцэрта жанчыны ўнеслі ў залу на вялікіх падносах горы розных пірагоў — кавалкі сырніка, макоўніка, розных каляровых бабак, мазуркаў, вафляў... Чаго там толькі ні было! А да таго яшчэ — усім па шклянцы малочнага кактэйлю. Налівала яго ў шклянкі жанчына ў белым фартуху, відаць, гаспадыня. Мы пазнаёміліся. Была гэта Ніна Нікалаюк, кіраўнічка рыбалаўскага асяродка сучаснай гаспадыні.

Дзеці з апетытам частаваліся, і ад іх я даведалася, што жанчыны частуюць іх так ужо не першы раз, так было і на ёлку і на Дзень маці.

Пасля імпрэзы Ніна павяла мяне паказаць свае ўладанні.

Пункт сучаснай гаспадыні — гэта вельмі скромная назва для такой установы ў Рыбалах. Канцэнтруецца ў ім частка грамадскага жыцця вёскі, супольна з домам культуры, з бібліятэкай, школай. Праўда, месціцца ён у невялічкай вясковай хаце, але хатка добра адрамантавана і прыгожа ўтрымана. Асяродак гуртуе вакол сябе вясковых жанчын, несучы ім веды аб сучасных метадах гаспадарання ў полі і ў хаце, навуковых спосабах харчавання і нарыхтоўкі прадуктаў, ды і наогул аб тым, як аблегчыць працу гаспадыні, як нешта прыгожа пашыць, вы-

ВЫРАШЭННЕ НАЦЫЯНАЛЬНАГА ПЫТАННЯ Ў БЕЛАРУСІ: РЭВАЛЮЦЫЯ І КОНТРРЭВАЛЮЦЫЯ

(Працяг са стар. 1)

Часта вядомыя дзеячы беларускай культуры ў састаў той ці іншай установы залічваліся аўтаматычна, у прыватнасці ў раду БНР. Аднак, калі была абвешчана БНР, ні Янка Купала, ні Якуб Колас не былі ўключаны ў гэтыя палітычныя цэнтры нацыяналізму.

А. ЗАЛЕСКІ, доктар гістарычных навук, прафесар. Вадзім Андрэевіч, Вы закранулі пытанне дзяржаўнасці ці недзяржаўнасці БНР. Як вы лічыце: гэта было дзяржаўнае фарміраванне ці гэта была група, якая ўзначальвала толькі пэўную палітычную плынь? Мы маем шмат прыкладаў, калі нешта зараджаецца, развіваецца. Ну, скажам, той жа Хамейні яшчэ ў Францыі аб'явіў сябе прэзідэнтам Ірана і ўехаў з трыумфам, пасля невялікай, праўда, барацьбы, у Іран. Класічны прыклад мы маем і з тэрыторыяй Польшчы ў час другой сусветнай вайны. Польская дзяржава тэрытарыяльна ўся была акупіравана немцамі, а польскі ўрад знаходзіўся ў Лондане. Зараз гаворыцца, што Польская дзяржава ў час вайны існавала толькі акупіраваная; дзяржава, якая змагалася. Скажыце: як гэта разумець?

В. КРУТАЛЕВІЧ. Але тут няма ніякай аналогіі з БНР. У міжнародным праве ёсць такое паняцце — урад у выгнанні. Гэта законны ўрад, які ў сувязі з акупацыяй вымушаны быў эміграваць у іншую краіну. Яго прызнаюць як урад, з ім заключаюць дагаворы і г.д.

У. СОСНА, дацэнт кафедры гісторыі БССР БДУ імя У. І. Леніна, кандыдат гістарычных навук. Тут узнікла тэма адносін нацыянальнай інтэлігенцыі да рэвалюцыйных працэсаў у перыяд Кастрычніцкай рэвалюцыі. Указвалася: цяжка пісьменнікі пераходзілі на бок Савецкай улады. Гэта, мабыць, тлумачыцца не толькі складанасцю, супярэчлівасцю, але і тым, што кіраўнікі Паўночна-Заходняй арганізацыі бальшавікоў не вельмі добра разумелі нацыянальныя справы і фактычна нічога не прапанавалі беларускаму нацыянальнаму руху. Таму многім дзеячам было не зразумела, якіх пазіцый прытрымліваюцца мясцовыя партыйныя і савецкія органы.

В. КРУТАЛЕВІЧ. Вядома, гэта трэба ўлічваць, але калі ваганні беларускай інтэлігенцыі звязваць толькі з памылкамі, што былі допушчаны Паўночна-Заходнім абкомам партыі, дык гэта будзе перабольшванне. Безумоўна, такая акалічнасць аказала пэўнае ўздзеянне на фарміраванне пазіцыі Янкі Купалы. Наколькі можна меркаваць па яго артыкулах, паэт уважліва назіраў, што адбывалася ў Заходняй вобласці, якія былі адносіны да беларускай мовы, кнігавыдання. Ён аналізаваў прэсу, а там можна было сустрэць і нігілізм да нацыянальнага, асабліва да беларускага.

У 1918 годзе ён служыў у адной з арганізацый Заходняй вобласці. Здаецца, літаратуразнаўцы не знайшлі сведчанняў, якія гаварылі б пра тое, што органы асветы Заходняй вобласці імкнуліся далучыць Я. Купалу да культурнага будаўніцтва. 1918 год быў вельмі цяжкім для палітычнага самавызначэння паэта.

Пачалася савецка-польская вайна. Пілсудскі заявіў, што ён прыхільнік федэрацыі Польшчы, Беларусі і Літвы як паўнаправўных дзяржаўных адзінак. Для значнай часткі нацыянальнай інтэлігенцыі гэта здалося маннай нябеснай...

Рэпліка. Пілсудскі нічога не выканаў са сваіх абяцанняў.

В. КРУТАЛЕВІЧ. Гэта ўжо іншае пытанне, але спачатку яму многія паверылі. Мы нярэдка занадта прамалінейныя і катэгарычныя ў ацэнках паводзін інтэлігенцыі. Пераважаюць стэрэатыпы. Важныя ж правільныя крытэрыі. Палітычны выбар для інтэлігенцыі Беларусі, улічваючы двухразовую акупацыю, быў вельмі складаным. На любым гістарычным этапе нацыянальны рух трэба звязваць з сацыяльна-класавым працэсам, з барацьбой за палітычную ўладу, за сацыяльную перабудову, выразна бачыць, якое месца займаў ён у сукупнасці гэтых працэсаў.

М. СТАШКЕВІЧ. У сувязі з гэтым хацеў бы зачытаць адзін дакумент. 25 красавіка 1918 года група дзеячаў БНР (А. І. Цвікевіч, В. М. Доўнар-Запольскі, П. В. Трымковіч) падпісалі „Зварот да германскага пасла пры ўрадзе Украінскай Народнай Рэспублікі". У апошнім пункце гаворыцца: „Мы прасілі б усталяваць з мясцовымі нямецкімі ўладамі такія адносіны, пры якіх наш урад мог бы арганізаваць свае сілы для ўсталявання сваёй улады ва ўсходняй частцы Беларусі, цяпер занятай бальшавікамі". Яны звярталіся да германскага пасла па даручэнню рады БНР. Адказу, безумоўна, не было.

А. МАЛАШКА, загадчык кафедры гісторыі КПСС БТІ, доктар гістарычных навук, прафесар. Звычайна гавораць, што беларускія палітычныя партыі (маецца на ўвазе буржуазныя і дробнабуржуазныя) сабралі на выбарах ва Устаноўчы сход 0,3 працэнта галасоў. Думаю, яны набралі б больш пасля падпісання Брэсцкага міру, таму што кампартыя да роспуску Устаноўчага сходу адкрыта не заяўляла аб схільнасці яго прыняць. А па Брэсцкаму дагавору Беларусь разрывалася на дзве часткі, што магло перашкодзіць барацьбе нацыянальных сіл. Частка беларускіх нацыянальных сіл падтрымала партыю эсэраў, якія ў сваёй праграме праклямавалі федэратыўную

пыць ці смачна зварыць.

Кіруе пунктам вось ужо нязменна 18 гадоў Ніна Нікалаюк. Калі пачынала тут працу, была яшчэ жыхаркай Рыбалаў. Пазней выйшла замуж, пераехала жыць у Беласток, але працу не змяніла — вельмі ж зжылася з роднай вёскай, нідзе сябе так добра не адчувала як тут і ведала, што і яна патрэбная людзям. Праца давала ёй радасць.

Весці такі пункт не так ужо і проста. Каб вучыць іншых, трэба самой шмат умець — і пірог пышны спячы, і мяса закансерваваць, каб было як сёння ўпечанае, і гародніну на зіму ў слоікі ці ў бочкі пазакладаць, і з тэхнікай хатняй трэба добра пазнаёміцца — не так проста сёння карыстацца ўсімі складанымі электрычнымі гаспадарчымі прыладамі. Гэта значыць, увесь час трэба вучыцца, каб перадаваць свае веды іншым.

А Ніна Нікалаюк яшчэ і рукадзельніца — майстар на ўсе рукі. У сябе ў асяродку вядзе курсы крою і шыцця жаночага і дзіцячага адзення, машыннага гафтавання, вучыць дзяцей вышываць, ездзіць па суседніх вёсках з паказамі ручных работ і вядзення дому. Запрашаюць яе і жанчыны з далейшых вёсак. Вось нядаўна Ніна правяла курс машыннага гафту ў Дайлідах і Кур'янах, а курс выплятання макрамы (гэта вырабы са шнурка — дыванікі, пляцёнкі, шторы) — у саюзе невідомых у Беластоку.

Але найважнейшае заданне працаўніцы асяродка сучаснай гаспадыні — быць з людзьмі наштодзень: дапамагаць у арганізаванні сямейных і вясковых большых мерапрыемстваў, як святы і вяселлі, знаёміць з падставовымі справамі медыцыны і прафілактыкі здароўя, прапагандаваць асабістую гігіену ў асяроддзі, быць дарадчыкам у сучасным выхаванні дзяцей, асабліва нованароджаных.

Вядома, аднаму чалавеку, нават найбольш адукаванаму ці такому жыццездольнаму і працавітаму, як Ніна Нікалаюк, гэтыя абавязкі былі б не пад сілу. Таму ў багатай хроніцы пункта можна прачытаць аб сустрэчах са спецыялістамі ў розных галінах, аб рэгулярных курсах-лекцыях лекараў — педыятраў, стаматолагаў, гігіеністаў. Адбываюцца тут і сустрэчы проста з цікавымі людзьмі, здараецца, што і са слаўнымі, калі ўдасца іх затрымаць па дарозе ў Белавежу. Як Ніне гэта ўдаецца зрабіць, гэта ўжо яе прафесіянальная таямніца.

І самі для сябе жанчыны ў асяродку любяць зрабіць вечарыну. Разам святкуюць і дні жанчын, і дні маці, і дні дзіцяці. Адзінокія старэйшыя людзі збіраюцца тут у калядны вечар, каб разам пасядзець пры куцці. Сёлета жанчыны адмовіліся на 8 Сакавіка ад традыцыйнай кветачкі, а за прызначаныя ім на гэтую мэту грошы вырашылі паехаць супольна на Цэнтральны агляд беларускай песні ў Беластоку. Вядома, свае ж „хлопцы-рыбалоўцы" былі прэтэндэнтамі на лаўрэатаў! І ўдалося. Дапамог яшчэ фінансава ГС у Заблудаве і сельскагаспадарчы кааператыў у Рыбалах.

У час зімовых і летніх канікул у асяродку сучаснай гаспадыні адпачываюць школьнікі, а ў пару жніва і сенакосаў арганізуюцца дзяцінцы для самых малодшых.

Для такой багатай працы ў асяродку, для розных курсаў, паказаў практычнага выкарыстоўвання харчавых прадуктаў неабходны фінансавыя сродкі. На гэта пэўныя сумы грошай прызначае ГС у Заблудаве. І тут аказваецца, што для рыбалаўцаў патрэбныя грошы заўсёды знойдуцца. „Рабіце добрую работу, а грошы будуць," — гаворыць прэзас Умінскі. І сапраўды, грошы знаходзяцца. І за гэта жанчыны з Рыбалаў яму вельмі ўдзячны.

Пачынаецца новы культурна-асветны сезон. Складваюцца новыя планы працы, рыхтуюцца новыя цікавыя сустрэчы. Асяродак плануе прыгранічны абмен з жанчынамі з Беларусі. У планах — удзел у адкрыцці новага дома для старых у суседняй вёсцы, ды шмат іншых важных спраў. А для кіраўнічкі асяродка, у якой уласныя імкненні супадаюць з патрэбамі жанчын з роднай вёскі, найважнейшае — служыць людзям, дапамагаць ім жыць у сённяшнім вельмі складаным, але і цікавым свеце, імкнуцца да больш арганізаванага і цывілізаванага жыцця.

Яніна Чэрнякевіч
Фота аўтара

Ніна Нікалаюк, кіраўнічка асяродка сучаснай гаспадыні ў Рыбалах вядзе таксама выпазычальню посуду і прылад хатняга ўжытку. У кожны момант яна гатова накрыць сталы для пяці вяселляў па 120 чалавек кожнае.

рэспубліку. Беларусь, згодна з гэтай праграмай магла атрымаць сваю аўтаномію. Таму партыя эсэраў карысталася папулярнасцю сярод пэўнай часткі сялянства. Але калі б кампартыя заключыла тады мір, яна сабрала б ва Устаноўчы сход менш галасоў.

П. БАЖКО, старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі АН БССР, кандыдат гістарычных навук. Калі размова ідзе аб нацыянальна-вызваленчым руху, трэба мець на ўвазе не толькі беларускі нацыянальны рух, але гаварыць і аб паляках, украінцах, латышах, літоўцах, татарах, таму што на Заходнім фронце яны фарміравалі свае палітычныя партыі. Гэты бок пытання фактычна не даследаваўся.

Мяснікоў і Кнорын з'яўляліся ўдзельнікамі нацыянальна-вызваленчага руху. Яны правільна зрабілі, што на пэўным этапе падрыхтоўкі Кастрычніцкай рэвалюцыі галоўныя сілы сканцэнтравалі на Заходнім фронце, дзе была мільённая ўзброеная армія. Такая практыка прынесла поспех. Але ў іх былі памылкі. Калі б яны былі больш гібкімі ў некаторых нацыянальных пытаннях, то змаглі б прыцягнуць на свой бок і беларускую інтэлігенцыю.

Я не зусім згодзен з тым, што Якуб Колас не належаў ні да якой палітычнай партыі. Ён лічыўся ў спісках Устаноўчага сходу, а па яго заканадаўчых актах лічылася: што калі хтосьці не даваў пісьмовай згоды на тое, каб каціравацца ў якой-небудзь палітычнай партыі, яго не мелі права ўключаць у спіс. Былі выбарчыя камісіі, якія самым уважлівым чынам сачылі за гэтай справай. Граху вялікага няма, што Колас належаў на пэўным этапе да якойсьці партыі.

З нашага абмеркавання ясна, што ў народзе, у прыватнасці ў інтэлігенцыі, былі супярэчлівыя адносіны да БНР і да ўтварэння Беларускай Сацыялістычнай Рэспублікі. Гэта зусім натуральна. Лічыць БНР дзяржаўным утварэннем ці проста палітычным фарміраваннем? Галоўнае тут, думаю, той факт, што сам народ, — не пэўныя колы інтэлігенцыі, — сам народ Беларусі не падтрымаў БНР.

М. КУЗНЯЦОЎ, старшы навуковы супрацоўнік Інстытута гісторыі партыі пры ЦК КПБ, доктар гістарычных навук. Я здзіўлены, што ў выступаўшых няма адзінай думкі наконт БНР, гэта параджае чужыя нам меркаванні, рознага роду недагаворкі. Мне здаецца, пра БНР трэба сказаць зусім пэўна: гэта ніякая не рэспубліка, тым больш народная. Выбары ва Устаноўчы сход паказалі, што рабочыя, сяляне, салдаты пайшлі за бальшавікамі. Бальшавікі атрымалі большасць галасоў. Гэта аб многім сведчыць.

Цяпер некалькі слоў пра так званы першы Усебеларускі з'езд. Яго ўдзельнікі не выбіраліся, а запрашаліся. Запрошаныя ж зусім не з'яўляліся прадстаўнікамі народа. Не ўсё гладка праходзіла і на з'ездзе. На ім былі людзі, якія бачылі сапраўдныя намеры нацыяналістаў. Прадстаўнік „левай" фракцыі А. Вазіла заявіў, што яны „хочуць наш родны беларускі край адарваць ад вялікага цела Расіі". „Хто вы, з польскім акцэнтам размаўляючыя на беларускай мове аб нейкім будучым шчасці незалежнай Беларусі? Вы не ад народа".

Гэта выступленне паказвае адносіны беларускага народа да нацыяналістаў, якія імкнуліся ціхай сапай навязаць Беларусі буржуазнае самавызначэнне. Яны адмаўлялі Савецкую ўладу ў цэнтры Расіі і ў Беларусі. Нацыяналісты канчаткова выкрылі сябе, калі адхілілі Саўнарком Паўночна-Заходняй вобласці і фронта, паўнамоцныя органы Савецкай улады ў Беларусі, выбраныя рабочымі, сялянамі і салдатамі. Таму па загаду СНК Н.І. Крывашэін, начальнік Мінскага гарнізона, і Л. П. Рэзаўскі аб'явілі з'езд закрытым. Зроблена гэта было рашуча, але без прыкладаў, як гэта сёння некаторыя сцвярджаюць. Ні ў дакументах, ні ва ўспамінах Л. П. Рэзаўскага, які пражыў доўгае жыццё і пакінуў нам цікавыя запісы, пра гэта не сказана ні слова. Сам народ Беларусі не падтрымаў нацыяналістаў.

Пра тое, што беларускі народ быў супраць буржуазнага самавызначэння, гаварылі пазней і лідэры гэтага руху Лёсік, Варанко, Езавітаў, Мамонька і іншыя.

В. СКАЛАБАН, кандыдат гістарычных навук. Тут гаварылі, што студэнт Вазіла, які выступіў на Усебеларускім з'ездзе, выкрыў беларускіх нацыяналістаў. А хто ён такі, гэты Вазіла?

Рэпліка. Эсэр.

В. СКАЛАБАН. Не. Сацыял-дэмакрат-інтэрнацыяналіст. Ён — член Беларускага абласнога камітэта, старшыня Быхаўскай павятовай земскай управы. Родам з Прапойска (цяпер Слаўгарад). Да рэвалюцыі выдаў зборнік вершаў „Хвалі" ў г. Златаусце, прасякнуты пафасам рэвалюцыі, вызвалення, працы. Зборнік быў канфіскаваны, цяпер знаходзіцца ў Ленінградзе ў публічнай бібліятэцы.

Мне думаецца, трэба правесці канферэнцыю па пытаннях утварэння БССР. І яшчэ прапанова. Ёсць тэма, якая патрабуе свайго глыбокага даследавання. — праблема беларускіх бежанцаў часоў першай сусветнай вайны. Важна гэта і для нашай сённяшняй гаворкі, бо менавіта людзі, адарваныя ад Беларусі, найбольш востра ўсвядомілі неабходнасць утварэння Беларускай Савецкай Рэспублікі.

А. МАЛАШКА. У 1921 годзе інтэлігенцыя з хваляваннем перажывала роспуск партыі беларускіх эсэраў. У гэты перыяд быў выдадзены альманах „Адраджэнне". Яго выдаў Народны камісарыят асветы БССР. Там быў змешчаны рад матэрыялаў, у тым ліку артыкулы П. Бадуновай, дзе яна піша, што „нас маскалі дэнацыяналізуюць". Як бачым, прасочваліся некаторыя антырускія настроі. Я думаю, што крытыка мела і перагібы, звязаныя з вострай класавай барацьбой у Беларусі, дзе было ўведзена ваеннае становішча. Трэба ведаць і ацэньваць пазіцыю кожнага дзеяча, зыходзячы з сітуацыі і палемікі тых часоў.

(Заканчэнне будзе)

НАБЕГАЎСЯ ЯК ЧОРТ У ЧЭХАВІЗНЕ

Тры кіламетры на поўнач ад Кнышына, што непадалёк ад Беластока, па дарозе ў Граева, ля вёскі Чэхавізна, на ўскраіне Кнышынскай пушчы знаходзілася так званае Чэхавіцкае возера. У даўжыню мела яно тры кіламетры, у шырыню — два. Затое плыткае. Можна было яго прайсці, таму што глыбіня яго была не большая за паўтара метра. Хадзіла легенда, што выкапаў яго чорт на працягу адной ночы па загаду чарнакніжніка Твардоўскага, які ў свой час пражываў у Кнышыне і на пацяшэнне караля Зыгмунта Аўгуста выклікаў дух Барбары Радзівілаўны. А было гэта так.

У вольныя хвіліны, асабліва тады, калі кароль быў заняты зямнымі справамі, Твардоўскі пакідаў дух памёршай каралевы ў спакоі і пачынаў займацца рознымі фокусамі. А галаву да гэтага меў вялікую. То прамчыцца кнышынскімі лугамі на маляваным кані, якога паганяе звітым з пяску бічом, то праляціць над пушчай на пеўні. Бывала, што і самому каралю такое ўчаўпе, што дзіву даваліся. Паедзе, бывала, Зыгмунт Аўгуст на паляванне, а звярына сама пад стрэльбу лезе і то ўсякая-ўсялюсенькая: мядзведзі пруць, алені, ваўкі, сарны, дзікі. Аднак, што стрэляць — тая расплываецца, следу па сабе не пакідаючы.

Як вядома з казачнай літаратуры, уся чарнакніжніцкая сіла Твардоўскага бралася ад падпісанага ім дагавору з чортам. І за гэтае падхалімнае ашуканства Твардоўскі рашыў, што за той час, пакуль забяруць яго душу ў пекла, не дасць жыцця чэрцям. Мучыў іх як самых найгоршых парабкаў. Запрагаў у плуг і араў імі поле, жаніў іх з вясковымі бабамі, замыкаў у бутэльцы са свянцонай вадою. Аж аднойчы задумаў ля Кнышына возера выкапаць. Прыклікаў чорта, які быў на яго паслугах, а той ад яго выдумак ледзь ужо на нагах стаіць і хвост не ў сілах падняць. Толькі чырвонымі ад стомы вачыма лыпае. Цешыцца Твардоўскі з чортавых пакутаў і кажа:

— Няма што валяцца там у тваіх падземельных бярлогах, час дарма марнуючы. Маеш мне за адну ноч возера ля Чэхавізны выкапаць, але такое, каб на працягу гадзіны найлепшым канём аб'ехаць нельга было. А зямлю нарытую пад Кракаў панось і гару насыплеш.

(Праця́г на стар. 11)

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

Дарагое Сэрцайка, мы са сваім хлопцам ходзім ужо два гады. Да гэтага лета мне здавалася, што мы вельмі кахаем адзін другога, у кожным разе не было такога факта, які б замуціў нашa сяброўства. Так было да гэтага лета. Сёлета мой хлопец вырашыў крыху падзарабіць і паехаў з дзецьмі ў лагер, дзе працаваў лекарам (ён студэнт медыцыны). Ад'язджаючы, ён вельмі прасіў, каб я яго наведала. Паколькі ад нас лагер быў даволі далёка, трэба было ехаць больш ста кіламетраў, я яму нічога канкрэтнага не абяцала. Праз два тыдні ад яго ад'езду, я аднак ужо вельмі па ім сумавала. А праз тры тыдні ён прыехаў да мяне сам. Ехаў нейкі самаход у Беласток, і ён прыехаў усяго на некалькі гадзін, каб убачыцца са мною. Я была вельмі шчаслівая ад гэтай сустрэчы, а хлопец мой адно толькі і гаварыў пра тое, што я павінна прыехаць да яго і пабыць крыху з ім. Я аднак сказала, што, відаць, нічога з гэтага не будзе. Ад'язджаючы, ён яшчэ раз спытаў канкрэтна: „Ну дык што, чакаць цябе ці не? А я яму адказала: „Відаць, не выйдзе, не чакай!" Гэта было ў сярэдзіне тыдня, а ў суботу я даведалася, што якраз у гэты лагер едзе мая сяброўка са сваім хлопцам да сястры. Я вырашыла зрабіць майму хлопцу неспадзеўку і паехаць разам з імі.

Сэрца маё радасна білася, калі набліжаліся мы да таго цудоўнага месца, дзе быў мой хлапец. Мая сяброўка сустрэла сваю сястру і засталася з ёю. Тая дзяўчына паказала мне, дзе знаходзіцца палатка майго хлопца. Ну, і я пайшла туды адна. Уваходжу ў палатку, а там нікога няма. Ды толькі бачу: на падлозе ляжыць нейкая дзявочая вопратка. Я надта здзівілася, нават нешта ў сярэдзіне як бы пахаладзела ў мяне. Бачу, ляжыць і пашпарт дзяўчыны. Я нават прачытала яе імя і прозвішча. Але, думаю, пачакаю. Села на ложак, распранулася і пайшла загараць недалёка ад палаткі. Праз нейкі час бачу, едзе мой хлапец на лодцы з дзяўчынай. Бландзіначка, нічога сабе. Убачыўшы мяне, ён неяк стрымана прывітаўся і пайшоў з дзяўчынай той у палатку. Не ведаю, што яны там гаварылі, ці сварыліся, ці кахаліся, але праз нейкіх мінут дваццаць ён прыйшоў да мяне і тады ўжо ўвесь час мы былі разам. Я спыталася ў свайго хлопца, што гэта за дзяўчына, а ён мне адказаў, што вось, маўляў, сяброўка калегі прыехала, а яго якраз няма. Я, вядома, паверыла ды, зрэшты, супакойваў мяне той факт, што яе вопратка была кінута на падлогу. Калі б яна была сапраўды блізкай яму дзяўчынай, то, думаю, вопратку палажыла б на пасцель. Мы правялі з маім хлопцам некалькі цудоўных гадзін і я вярнулася са сваёй сяброўкай і яе хлопцам дахаты. Але пасля стала раздумваць, ці не ашукаў мяне мой хлопец. Ці не была гэта дзяўчына, якую ён запрасіў замест мяне, калі я не згаджалася прыехаць?... А што ты думаеш на гэту тэму, Сэрцайка?

Лілька

Лілька! Я думаю, што тая вопратка на падлозе — ніякі не аргумент. Сёння магла быць на падлозе, а заўтра яна магла ўжо ляжаць на ложку. Інакш — чаго ж бы ехала?! Ды, зрэшты, калі б была гэта праўда, што прыехала яна да каго іншага, дык куды ж яна падзелася? Хай бы ж ён запрасіў цябе і пазнаёміў з ёю, а ён яе ціхенька выпхнуў, каб, не дай бог, не давядзі госпадзі, не сустрэлася з табою. Думаю, што ў лепшым выпадку твой хлопец з табой не надта шчыры.

А той дзяўчыне, пэўна, растлумачыў, што неспадзявана прыехала да яго сястра...

Сэрцайка

З ЛІТОЎСКАЙ КУХНІ

КУГЕЛІС (БУЛЬБЯНАЯ БАБКА) СА СВІНЫМІ НОЖКАМІ

На 2 кг бульбы трэба ўзяць 2 свіныя ножкі, 20 дэкаў саланіны, 1 вялікую цыбулю, 3 зубкі часнаку, перац, соль, лаўровы лісток.

Свіныя ножкі ачысціць, перарэзаць іх уздоўж, памыць і зварыць у пасоленай вадзе з прыправамі. Абабраную памытую бульбу сцерці на тарцы. Саланіну дробна нарэзаць і падсмажыць разам з пасечанай цыбуляй.

Гарачымі скваркамі з тлушчам заліць бульбяную масу і дакладна перамяшаць усё, дадаючы солі і перцу. У змазаную тлушчам форму ўліць палову бульбяной масы, тады палажыць на яе пласт свіных ножак, выняўшы перад гэтым з іх костачкі. На гэта зноў дадаць пласт бульбы. Форму паставіць у не надта гарачую духоўку і пячы каля паўтары гадзіны.

Да бабкі падаем смятану, кіслае малако ці кастыніс.

КУГЕЛІС З ТВАРАГОМ

На 2 кг бульбы трэба ўзяць 20 дэкаў масла ці маргарыну, 3 яйкі, шклянку смятаны, паўкілаграма тварагу ці белага сыру, лісце мяты, соль.

Бульбу памыць, абабраць, спаласнуць, сцерці на тарцы і адцадзіць на сіце. Тады палажыць яе ў міску, заліць растопленым маслам ці маргарынам. У атрыманую масу ўбіць два яйкі, дадаць соль і ўсё дакладна перамяшаць.

У тварог убіць адно яйка, дадаць пасечаную мяту, пасаліць і добра перамяшаць.

У змазаную маслам форму ўліць пласт бульбяной масы, на гэта палажыць пласт тварагу і прыкрыць ізноў пластом бульбяной масы. Кугеліс з тварагом пячы каля гадзіны ў не надта гарачай духоўцы.

Бабку падаваць гарачую са смятанай і маслам, або кастынісам.

КАСТЫНІС СВЯТОЧНЫ

На паўтара літра добрай густой смятаны трэба ўзяць лыжку масла, 5 дэкаў кмену, соль. Лыжку смятаны і лыжку масла расцерці драўлянай лыжкай у гліняным посудзе. У той час посуд падаграваць, уставіўшы яго ў каструлю з гарачай вадой. Трэба, аднак, сачыць, каб не перагрэць масла. Паступова ліць рэшту смятаны, увесь час памешваючы. Маса павінна быць аднастайная і амаль белая. Калі яна пачне гусцець, дадаць кмен.

Замест кмену можна выкарыстаць пахучы перац (англійскае зелле). Літоўцы заправляюць таксама кастыніс сокам з часнаку, з мяты, макам, зялёнай цыбулькай. Можна таксама зафарбаваць яго жаўтком, сокам з морквы ці бурака.

Гаспадыня

ВЕР-НЕ ВЕР

Астроне! Прысніўся мне нядобры сон. Быццам бачу я бацьку-набожчыка, які нібы робіць нейкі прыём для многіх гасцей. І побач з ім, бачу, сядзіць дырэктар маёй дачкі са сваім намеснікам. Я надта перапужалася, што гэта можа абазначаць штосьці вельмі дрэннае.

У тую ж ноч прысніўся мне другі сон. Быццам я ў нейкім незнаёмым горадзе. Еду восць аўтобусам. І раптам высветлілася, што ў гэтым аўтобусе я еду адна. Няма ні людзей, ні шафёра. Аўтобус імчыцца наперад з вялікай хуткасцю, проста з горкі ўніз, а навокал дамы. І я падумала: „Што ж рабіць, я ж не ўмею вадзіць аўтобус! Як затрымаць яго?" І тады неяк намацала нагою тормаз, затармазіла, пасля схапіла за руль і павярнула налева. Прачнулася не надта змучаная. Можа ты мне, Астроне, растлумачыш мае сны?

Вера

Вера! Першы сон твой даволі супярэчлівы, бо наогул набожчыка сніць — добра. Але ж нябожчыкам гэтым быў твой бацька. А калі ў сне бачыш бацьку, то абазначае гэта, што будзеш мець нейкія клопаты, тым больш, што была гасціна. Тое, што побач з тваім бацькам сядзелі начальнікі тваёй дачкі, можа абазначаць, што клопаты будзе мець твая дачка на рабоце, чаго табе ніяк не жадаю.

Што датычыць тваіго другога сну, то сведчыць ён таксама аб нейкіх цяжкасцях, аб нейкай справе, якая вымыкаецца ў цябе з рук. Думаю, аднак, што ўдасца табе апанаваць свае справы і свае клопаты, так як удалося затрымаць той аўтобус і павярнуць яго налева.

Астрон

ЗОРКА

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Алена Мімрык
Дзіяна Энціна

Працяг (8).

На аўтобусны прыпынак сабралася чалавек дзесяць.

Аўтобуса чакалі доўга. Усе яны ішлі перапоўненыя пасажырамі і не спыняліся.

— Гэтак мы ніколі не выедзем. Трэба нешта рабіць.

У гэты момант Тамба-Тамба паказаў на дарогу:

— Глядзіце, вунь едзе мой знаёмы шафёр!

Дзеці пачалі крычаць і махаць рукамі.

Шафёр прытармазіў. Да яго падбег Тамба-Тамба і нешта хутка-хутка пачаў яму тлумачыць. Шафёр кіўнуў галавою і адчыніў перад дзецьмі дзверы.

Усе месцы ў аўтобусе былі занятыя і дзеці ўселіся ў праходзе, падкурчыўшы пад сябе ногі.

Ехаць было весела. Усе штурхаліся, спявалі песні, а на крутых паваротах пішчалі на розныя галасы.

Спыніліся ў стэпе. Па абодва бакі дарогі раскінуліся засеяныя арахісам палі. Дзеці выйшлі, падзякавалі шафёру за тое, што падвёз. Аўтобус узняў хмару пылу.

— Мы нічога зараз не ўбачым. Пачакаем трошкі, • няхай пыл асядзе. Але я ўпэўнены, гэта і ёсць поле, на якім працуе бабуля. Бачыце, я не памыліўся! Вунь відаць яе маленькі будан. Мы з татам зрабілі яго, каб можна было схавацца ад сонца, бо навокал няма ні куста, ні дрэўца, — сказаў Тамба-Тамба і пацягнуў усіх за сабою ў будан, зроблены з бамбуковых палак і накрыты саломаю.

Неўзабаве дзеці ўбачылі здалёк сагнутую постаць жанчыны ў доўгай спадніцы. Гэта была бабуля.

Калі Тамба наблізіўся да бабулі і расказаў, што ўсе яны — сябры з аднаго класа і хочуць дапамагчы ёй, яна заўсміхалася, падзякавала, аддала хлопчыку матыку, а сама пайшла ў будан напіцца вады.

Воля агледзелася і ўбачыла вялікую цыноўку, на якой сушыўся сабраны арахіс. Ёй вельмі падабаліся смажаныя арэшкі, якія яна купляла на рынку. Яна ведала, што з арахісу робяць алей. Але як расце арахіс, як яго збіраюць, сушаць, яна ніколі не бачыла, і яе ўсё цікавіла тут. На полі зямля была пульхнай, ногі правальваліся ў яе па самую шчыкалатку. Раслі малень-

(Працяг на стар. 10)

З КОНКУРСУ БЕЛАРУСКАЙ ПЕСНІ

Маргарыта Юшчук і Эва Хвашчэўская з Беластока.

Удзельнікі цэнтральнага агляду у з Дубяжына.

Фота Я. Чэрнякевіч.

Ніл Гілевіч

ВОСЕНЬ

Сонца палкасць траціла.
Блякла неба просінь.
Неўпрыкмет за працаю
Падступіла восень.

Свой прыход засведчыла
Школьнымі званкамі,
Пахам бульбы печанай,
Што прыплыў з дымкамі.

Раніцамі познімі
Каля ўсіх аселіц,
Над хмызэём і пожнямі
Туманы віселі.

Статкі там на выпасе
Скубалі дасыта.
Часта дожджык сыпаўся
Дробны, як праз сіта.

Пні цвілі апенькамі —
Сотні сот сямеек!
Зрэдку птушкі звенькалі —
Без імпэту неяк.

Спрытна шышкі лушчылі
Шустрыя вавёркі.
Вожыкі калючыя
Уцяплялі норкі.

Вербы задуменныя
Плакалі без сілы,
Пятакамі межнымі
Сыпалі асіны.

Жураўлі курлыкалі
Так трывожна ў высі,
Нібы іншых клікалі:
— Што ж вы засталіся?

Ды ў адказ на вокліч іх,
Роспачны і сумны,
Набівалі воллечкі
Вераб'і на гумнах.

Чырванелі гронкамі
Каля хат рабіны.
Нібы ў трубы громкія,
Дзесь ласі трубілі.

Выглядалі крушнямі
Гарбузы ў застрэшшы...
Зноў Сяргейка ўзрушаны
Быў увесь дарэшты:

— Хто хлусіў, што восенню
Толькі гразь ды хлюпа?
Наша восень — вось яна —
Мне бясконца люба!

Віктар Швед

СНАПЫ, СНАПЫ

Снапы, снапы,
Іх дзве капы
На доўгім возе едзе.
На іх, дальбог,
Быццам на стог,
Ледзь узабраўся Федзя.
Стуль бачыць ён,
З усіх старон,
Што лета-прыгажун
Усе плады,
Як заўсягды,
Вязуць сяляне ў клуні.

(Праця са стар. 9)

кія кусцікі, падобныя на канюшыну.

Дзеці вырывалі з зямлі гэтыя кусцікі, страсалі з карэньчыкаў зямлю, адрывалі амаль чорныя камячкі.

Поле звінела вясёлымі дзіцячымі галасамі, смехам, жартамі.

— Сябры, хадзіце хутчэй сюды, я вам нешта пакажу! — пачуўся крык.

Усе кінуліся навыперадкі ў канец поля. Нгое сядзеў на краі вялікай ямы і пазіраў уніз.

— Ой, хто гэта? — закрычала Загазазу.

На дне ямы, падцяўшы ногі, ляжала маленькая жоўтая антылопа і трывожна стрыгла вялікімі вушамі, утаропіўшыся ў дзяцей спалоханымі бліскучымі чорнымі вачанятамі. Яна спрабавала ўстаць, ды не змагла. Відаць, пашкодзіла ногі.

— Ціха ты! Гэта бішка-антылопа, — супакоіў Загазазу Фернанда.

— Што ж нам рабіць? — спытала Воля. — Бішка сама не выбярэцца з ямы.

— Адыдзіце ўсе. Не трэба трывожыць жывёліну, пакуль не вырашым, што рабіць. Мне здаецца, трэба змайстраваць насілкі і выцягнуць яе. І яшчэ трэба напаіць вадою. Бо невядома, колькі часу праляжала яна на сонцы.

— Правільна. Я зараз прынясу вады.

— Бішка не можа піць з біклагі!

— Што ж рабіць? — разгубілася дзяўчынка. — Ага, прыдумала. Мы намочым хусцінку ці кашулю і паднясем да губ. Можа, бішка здагадаецца пасмактаць.

— Ужо гадзіны тры, а можа, чатыры. Хутка прыедзе аўтобус. Няхай усе працуюць, а мы з табою самі ўправімся з бішкай, — сказаў Фердынада Габрыелю.

Дзеці скіраваліся да будана, дзе сядзела бабуля Тамба-Тамба, і пачалі расказваць ёй пра бішку. Спатрэбілася нямала часу, каб зрабіць насілкі. Бабуля прынесла вялікую зялёную анучу і сказала Тамба-Тамба, што трэба наліць на яе ваду і асцярожна прасунуць канец у рот жывёліне. Бішка абавязкова пачне смактаць.

З будана зноў выйшла бабуля. Яна трымала ў руках нейкі камяк, абгорнуты шырокім лісцем і перацягнуты гнуткімі сцяблінамі ліянаў.

Воля яшчэ не каштавала маніёк. Але яна ведала, што гэта — кангалезскі хлеб.

— Ура! — закрычаў Жазэф. — Зараз нас будуць частаваць маніёкам!

Бабуля асцярожна развязала сцяблінкі, разгарнула лісце, і дзеці ўбачылі белую мякаць.

„Акурат манная каша, калі яна застыне ў місцы", — падумала Воля і працягнула руку па сваю порцыю маніёку. І на смак ён нагадваў халодную манную кашу. Толькі мякаць гэта трошкі была кіславатая і прыемная, асабліва пасля працы на сонцы ў душны, спякотны дзень.

Дзеці падсілкаваліся. Воля і Фернанда засталіся дарабляць насілкі, а астатнія пайшлі збіраць арахіс.

Працяг будзе

СУСТРЭЧА З ВАЛАВОКАЙ

Неяк хадзіў я па Галадоўскім лесе, шукаючы ранніх, ліпеньскіх грыбоў. Выбраўся прайсціся па лісіх норах. Гэта месца такое. Калісьці там шмат лісіц вадзілася. Цяпер там толькі норы пад хвоямі. Хаджу, разглядаюся. Птушкі лётаюць з дрэва на дрэва. Раптам чую над галавою: „Цір-лік, цір-лік". Прыглядаюся бліжэй — гэта ж блышка, пеўчая птушка валавока. Многа іх у нашых лясах. Што я набліжуся да яе, яна „цір-лік, цір-лік" і адлятае трошкі, вадзіць мяне, каб ішоў за ёю. „Мабыць, — думаю, — недзе гняздо яе тут". Вырашыў пазней паразглядацца. А пакуль што пайшоў па маліны. Па дарозе знайшоў чырвонагалоўца, прыгожага, здаровага. У малінніку было многа чырвоных малін. „Чаму іх хлопцы дагэтуль не абарвалі, — думаю. — Яны ж штодзень тут бываюць". Здалёк заўважаю рой пчол. Набліжаюся. Ой, не! Гэта шэршні. Трэба ўцякаць, бо будзе бяда. Цяпер разумею, чаму не было ахвотных на тыя маліны. Варочаюся назад. Па дарозе падбіраю тры першыя грыбы. Не спадзяваўся іх тут убачыць.

Калі падышоў да месца, дзе бачыў блышку, заўважыў дупло, а ў ім знайшоў сем птушанят, маленькіх, яшчэ голых, без пер'я. Пачуў над сабою крык блышкі. Самка з самцом мяне атакуюць. Проста кідаюцца ў вочы. Каб не рушыў іх дом, каб пайшоў з іхняга царства, пакінуў іх у спакоі.

Так я і зрабіў. А па дарозе дадому пашчасцілівілася мне яшчэ ўбачыць крата. Заўважыў я, як нешта заварушылася ў лісці. Гляджу — крот вылазіць з зямлі. Ён мяне не ўбачыў, а я гляджу на яго, не дыхаю. Высадзіў ён з-пад зямлі галоўку. Страсянуў ёю. Вылез увесь, страсянуўся. Быў даўжынёю з 15 см. Поўсць на ім аксамітная, цёмна-бурая. Калі заўважыў мяне, хутка ўскочыў у нару, толькі лісце зашалясцела.

Дзень гэты быў для мяне вельмі прыемны. Назіраць за прыродай — гэта вялікае шчасце. Цешуся, што можна яшчэ столькі ў лесе пабачыць.

Стражнік прыроды
Андрэй Гаўрылюк

Уладзімір Мацвеенка

ЛАСЫ НА КАЎБАСЫ

— Дзе ты, Коцік!
— Мяў, мяў, мяў!
Я ледзь мышку
Не спаймаў.
Ды вось мышка
Падманула:
Доўгім хвосцікам
Вільнула,
І імгненна —
Ў норку скок...
Я было за ёй
Пагнаўся,
Але вось ні з чым
Застаўся...

— Дзе ты, Коцік?
— Мяў, мяў, мяў!
Я ледзь рыбку
Не спаймаў.
Мяне рыбка
Падманула,
Слізкім хвосцікам
Вільнула
І дала нырца
Углыб...
Я было за ёй
Пагнаўся,
Але вось... ні з чым
Застаўся.

— Дзе ж ты, Коцік?
— Мяў, мяў, мяў!
Я ледзь птушку
Не спаймаў...
Мяне птушка
Падманула,
Вёрткім хвосцікам
Вільнула,
А сама
Ў паветра — пырх...
Я было за ёй
Пагнаўся,
Але зноў ні з чым
Застаўся.

— Слухай, Коцік!
— Мяў, мяў, мяў!
— Што ты тут
Навыдумляў?
Лепш скажы ты,
Калі ласка,
Дзе падзелася
Каўбаска?

ЗАГАДКІ

З ЧАГО КАША, З ЧАГО МЁД?

Дружна, шчодра
пахкім цветам
Расцвітае ў полі летам.
Будзе каша.
Будзе мёд:
Пчолак дбайны, шпаркі лёт.
Што ж так шчодра
расцвітае?
Хто з вас, дзеці, адгадае?

ЖЫВАЯ КВЕТКА

У кветнік кветка заляцела
І на лісток зялёны села.
Дзяўчынка кветку ўзяць
хацела,
А кветка — пырх і паляцела.
Дык як завецца кветка тая,
Што ў кветнік часам залятае?

ПАРА ГОДА

Сонца зззе, шчодра грэе,
Дар садоў багаты спее.
Залатою стала ніва —
Жнуць камбайны хлеб
руплівa.
Песня працы звонка льецца...
Як пара гэта завецца?

НАЧНАЯ РАЗБОЙНІЦА

Крычыць крыкам па начах —
Аж на ўсіх наводзіць жах!
Усю ноч, як здань, лятае,
Павучкоў, жучкоў хапае.
Днём жа сонечным яна
Не заўважыць і слана.

Загадкі склаў
Н. Парукаў

ПАЗНАЁМІМСЯ

* ✲ *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. Р. Люксембург, 116, кв. 29. Таня Чуеўская. 5 клас.

* ✲ *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. К. Лібкнехта, 92, кв. 48. Лена Апраніч. 5 клас.

* ✲ *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. Бетонны праезд, 21, кв. 5. Лена Сінкевіч. 5 клас.

* ✲ *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. Волаха, 57, кв. 9. Андарала Ірына. 5 клас.

* ✲ *

БССР, 220060, г. Мінск-60, вул. Р. Люксембург, 144. Павел Змітровіч. 5 клас.

* ✲ *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 33, кв. 64. Вася Чайка. 5 клас.

* ✲ *

БССР, 220036, г. Мінск-36, 2 пер. Р. Люксембург, 4, кв. 2. Аксана Пераваллава. 7 клас.

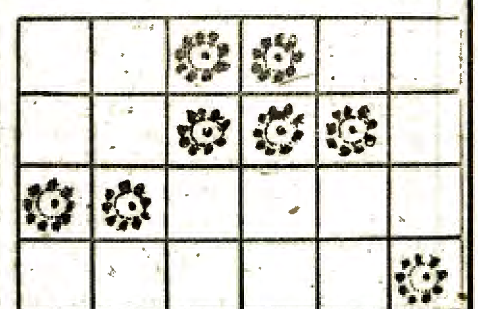
* ✲ *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Каржа, 9/77, кв. 8. Лена Багданава. 7 клас.

* ✲ *

БССР, 220036, г. Мінск-36, вул. Волаха, 3, к. 1, кв. 56. Света Садоўнічая. 7 клас.

А-Д-Г-А-Д-А-Н-К-А

Намаляваную фігуру трэба падзяліць на чатыры аднолькавыя часткі так, каб у кожнай з іх аказаліся па дзве кветачкі.

Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok ul. Wesołowskiego 1 „Зорка"

Piątek 9 IX — 8.05 Fizyka kl. VIII. 9.30 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT — Wiadomości 10.10 DT — Réf. gospod. 10.25 „Inspektor bez broni" /— film krym. bułg. 11.40 Domator. 12.00 J polski kl. VIII. 12.50 Genetyka współczesna kl. I—IV. 13.30 TTR — s. I Prod. rośl. 14.00 TTR — s. I Prod. zwierz. 15.10 W szkole i w domu. 15.30 Nurt. 16.15 Pr. dnia. 16.20 DT — Wiadomości. 16.25 Hasta Luego — The esperamos — rep. z pobytu na Kubie Brygady Młodzieży Polskiej. 16.50 Dla dzieci. 17.15 Teleexpress. 17.30 Mieszkać — wszechnica budowl. 17.55 Leksykon pol. muz. rozr. — „R". 18.50 Dobranoc. 19.00 Monitor Rządowy. 19.30 DT. 20.00 „Niebezpieczne lato" — film fab. angl. 21.25 Żniwa 88. 21.35 Czas — magazyn publ. 22.10 Ameryka w cieniu pieniądza (3). 22.40 DT — Komentarze.

Sobota 10.IX — 7.10 TTR — s. III Fizyka. 7.40 TTR — s. III Biologia. 8.10 Tydzień na działce. 8.40 Piłkarska kadra czeka. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Drops. 10.30 DT — Wiadomości. 10.40 Stare, nowe, najnowsze. 11.25 Magazyn lotniczy. 11.55 Wędrówki dalekie i bliskie. 12.35 W świecie ciszy. 13.05 Tel. Koncert Życzeń dla honorowych krwiodawców. 13.35 Wygraj szansę (1). Dwie kopalnie węgla kamiennego. 14.05 Flesz — mag. muz. 14.35 Wygraj szansę (2). 15.10 Tel. Teatr Prozy: Tadeusz Borowski — „Pożegnanie z Marią". 16.25 Los. D. Lotka. 16.35 Skarbiec. 17.15 Teleexpress. 17.30 „Pod jednym dachem" (11) 18.30 Butik. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 DT. 20.00 „Joe Kidd" — western USA. 21.25 Tel. Przegląd Sportowy. 21.55 Tydzień w polityce. 22.05 Bałtycki Festiwal Piosenki — Karlshamm'88. 23.05 DT — Wiadomości. 23.30 Pr. Niedzielny. 23.35 Anegdoty teatralne Igora Śmiałowskiego. 23.40 Klub filmowy: „Dajcie szansę na pierwszą stronę" — film fab. wł.-fr.

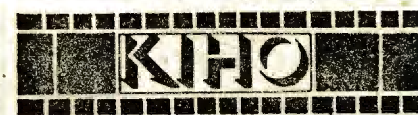
Niedziela 11 IX — 7.15 Pr. dnia. 7.20 Wszechnica rodziny wiejskiej. 8.15 Tydzień. 8.55 Pr. dnia. 9.00 Dla młodych widzów. 10.30 DT — Wiadomości. 10.35 W królewstwie owadów (7). 11.05 7 anten. 11.35 Teatr dla dzieci: „Grymasela". 12.05 Tel. Koncert Życzeń. 12.55 Trans. z Centralnych uroczystości dożynkowych. 15.20 „W kamiennym kręgu". 17.15 Teleexpress. 17.30 Gdzie są taśmy z tamtych lat. 18.10 Marek Sierocki zaprasza. 18.30 Antena. 19.00 Wieczorynka. 19.30 DT. 20.00 „Komediantka" (6). 20.55 Sport. niedziela. 21.25 Pr. rozr. 22.10 7 dni na świecie. 22.25 DT — Wiadomości. 22.35 „W kamiennym kręgu".

Poniedziałek 12 IX — 13.30 TTR s. I, Chemia. 14.00 TTR s. I, Biologia. 15.30 Nurt. 16.20 DT — Wiadomości. 16.25 Dla młodych widzów — „Pożegnanie lata". 17.15 Teleexpress. 17.30 „Polonia Restituta" (3). 18.30 Laboratorium. 18.50 Dobranoc. 19.00 Echa Stadionów. 19.25 Reklama. 19.30 DT. 20.00 Nasza klasyka: — St. Wyspiański — „Wesele". 22.05 Tel. film dok. „Tam, gdzie diabeł umiera". 22.40 DT — Komentarze.

Wtorek 13 IX — 8.05 Fizyka, kl. VII. 9.30 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT — Wiadomości. 10.10 DR — Reforma gospod. 10.25 „Złote obrączki" (7). 11.25 Domator. 12.00 Geografia, kl. VII. 12.50 J. polski, kl. III lic. 13.30 TTR s. III Matematyka. 14.00 TTR s. III J. polski. 16.15 Pr. dnia. 16.20 DT — Wiadomości. 16.25 Dla młodych widzów. 16.50 Wyprawy prof. Ciekawskiego. 17.15 Teleexpress. 17.30 Prosty rachunek. 17.40 Gazeta rolnicza. 18.10 Tel. Inf. Wyd. 18.30 Klinika Zdrowego Człowieka. 18.50 Dobranoc. 19.00 Kram. 19.30 DT. 20.00 „Złote obrączki" (7). 21.00 Konferencja prasowa rzecznika rządu. 21.25 Jutro, pojutrze, za tydzień. 21.40 Tel. film dok. — „Bliskość utworu". 21.55 Jutro, pojutrze, za tydzień. 22.00 Zawsze po 21-szej. 22.40 DT — Komentarze.

Środa 14 IX — 9.00 Matematyka kl. I—III. 9.30 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT — Wiadomości. 10.10 Szkoła dla rodziców. 10.20 „Godziny szczęścia" — film NRD. 11.35 Domator. 12.30 J. polski, kl. II lic. 13.30 TTR s. I Matematyka. 14.00 TTR s.I J. polski. 15.30 Nurt. 16.05 Pr. dnia. 16.10 DT — Wiadomości. 16.15 Los. Express i Super Lotka. 16.25 Dla dzieci. 16.50 Kino Tik-Taka. 17.15 Teleexpress. 17.30 Reportaż z przeszłości. 18.20 Dawniej niż wczoraj. 18.50 Dobranoc. 19.00 Sejmowe spotkania. 19.40 DT. 20.00 „Dziwna gra" — film jug. 21.45 Reklama. 21.50 Jutro, pojutrze, za tydzień. 21.55 Klub Międzynar. 22.25 Felieton. 22.35 Wyniki Totalizatora Sportowego. 22.40 DT — Komentarze.

Czwartek 15 IX — 8.10 Historia kl. VI. 9.00 Wokół nas kl. I—III. 9.30 Domator. 9.35 Domowe przedszkole. 10.00 DT — Wiadomości. 10.10 Domator dla dzieci. 10.20 „Bergerac" (2). 11.10 Domator. 12.00 J. polski, kl. V podst. 12.50 J. polski kl. I lic. 13.35 TTR s. III Prod. roślinna. 14.05 TTR s. II Prod. zwierzęca. 15.55 Rolniczy film oświatowy. 16.15 Pr. dnia. 16.20 DT — Wiadomości. 16.25 Dla młodych widzów „Kwant". 17.15 Teleexpress. 17.30 Wojsk. pr. hist. 17.55 Refleksje. 18.20 Sonda. 18.50 Dobranoc. 19.00 Teraz. 19.30 DT. 20.00 „Bergerac" (2). 21.05 Pegaz. 21.45 Śladami pierestrojki (6). 22.10 Wódko, pozwól żyć. 22.40 DT — Komentarze.

Bielsk Podl. Gabriela — radz. 11—14. Szansa Antoniego — czes. 15—16. Z tamtej strony tęczy — pol. 17.

Czeremcha — Święto przebiśniegu — czes. 11. Werdykt — USA 14. Skalpel proszę — czes. 17—18.

Hajnówka — O-bi, O-ba — pol. 12—13. Operacja mojej córki — czes. 14—15. Kaczor Howard — USA 16—18.

Michałowo — Gremliny rozrabiają — USA 13—14. Mistrzyni Wu-dang — chińs. 15—16.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль: новы	Стыль: стары	Святы, імяніны		Сонца усх.-зах.	Месяц усх.-зах.
нядзеля	**11**	**29**	**Яцка, Прота**	**Усячэнне гал. І. Хр.**	5.04-18.00	5.09-17.57
панядзелак	12	30	Гвідона, Марыі	Аляксандра, Паўла	5.05-17.58	6.20-18.05
аўторак	13	31	Яўгеніі, Філіпа	Кіпрыяна, Генадзя	5.07-17.56	7.31-18.15
серада	14	1	Бернарда, Цыпрыяна	Сымона Марфы	5.08-17.53	8.44-18.26
чацвер	15	2	Альбіна, Нікадэма	Маманта, Руфіны	5.10-17.51	9.59-18.39
пятніца	16	3	Эдыты, Камілії	Анфіма, Васілісы	5.12-17.49	11.17-18.59
субота	17	4	Францішка, Юстыны	Вавілы, Майсея	5.13-17.46	12.36-19.27

НАБЕГАЎСЯ ЯК ЧОРТ У ЧЭХАВІЗНЕ

(Працяг са стар. 8)

Гукнуў чорт сваіх памочнікаў і пачалі пазурыскамі дзерці зямлю ды цягаць яе вунь аж пад Кракаў. Калі на ўсходзе неба пачало бляднуць, азярышча было вырыта, але вады ў ім ані кроплі не паялялася. Ну, а што яма без вады? Гэта ж не возера. Сеў тады чорт у яму і пачаў вярцець хвастом у зямлі. Даваўцеў гэтак да сярэдзіны зямлі, і вада як не пойдзе фантанам угору! Свішча проста. Бачыць чорт, што яна і не думае супыняцца, а тут ужо і палі пачынае заліваць. Сігануў ён у Карпаты, прыцягнуў камень аграмадны ды заткнуў ім дзірку. Вада ўтаймавалася. Цяпер яшчэ гэты камень там відаць, а людзі і называюць яго чортавым.

Зрабіў чорт тое, што было загадана, і да Твардоўскага проста ідзе. Так і так, моў. Усё па загаду, чын-чынам зроблена. Сеў Твардоўскі на чорта (не хадзіць жа пяшком тры кіламетры!), прыехаў на месца. І праўда — аж пад Каліноўку вырыта.

— Ну, а цяпер праверым, ці велічына адпаведная, — гаворыць чарнакніжнік.

Замяніў чорта ў каня і лупіць яго з усяе сілы ды страшыць, што вадой свянцонай на хвост паліе. Чорт выцягвае з перапалоху ногі, як толькі можа, але як ні ганяліся, не абскакалі возера за гадзіну. Затое чорт ад стомы проста праз зямлю праваліўся.

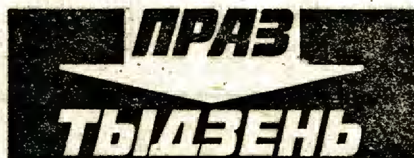
І пайшло з таго часу гаварыць аб чалавеку, які напрацаваўся, або находзіўся пры афармленні нейкіх спраў, *„набегаўся як чорт у Чэхавізне"*. Гэтак гаворыць легенда.

А на самай справе дык у міжваенны перыяд Чэхавіцкае возера было месцам адпачынку. Можна было, за згодай адміністрацыйных улад Кнышына, плаваць там лодкамі. Пры ўваходзе на возера, дзе стаялі лодкі, была брама, а на ёй напісана:

Існуе стаў гэты ад даўняга часу,
Помніць Ягелонаў, панаванне Сасаў,
Перажыў падзеі і прыход маскаляў,
Зыгмунт заснаваў яго, чэхі збудавалі.

Гэта абгрунтоўвала б назву і возера і вёскі. Аднак легенда застаецца легендай.

Міхась Шаховіч

Рэвалюцыя і контррэвалюцыя ў Беларусі (закончэнне дыскусіі гісторыкаў) • Гданьскія „Жаваранкі" • Амерыканская вячэра • Беларусы ў Вільні • Алесь Камоцкі і яго песні • На радзіме Янкі Купалы • З гісторыі нашага музея ў Белавежы • Кінематаграфісты ў Белавежскай пушчы • Тайны... не толькі сардэчныя • „Зорка" • Песня „Святло тваіх вачэй" • „Ніўка".

Галоўнае праўленне БГКТ у Беластоку вядзе запісы дзяцей і моладзі ў

МУЗЫЧНЫ ГУРТОК
(ognisko muzyczne)

на 1988/1989 навучальны год на навуку ігры на піяніна, акардэоне і гітары.
Інфармацыя — у сакратарыяце ГП, Беласток, вул. Варшаўская 11 (штодзень ад 8 да 15 гадз.), тэл. 311-18.

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на такі адрас:

Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217-1922-132.

У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5018-24325-151-6787, nr rachunku walutowego w rublach 5018-24325-151-6201.

Спіс чарговых ахвяравальнікаў:

2022. Узносы сялян у Каапаратыўным банку ў Чыжах — 1500 зл.
2023. Узносы сялян у Каапаратыўным банку ў Нараўцы — 4300 зл.
2024. Ілья Агіевіч (Орля) — 5000 зл.
2025. Аляксандр Баршчэўскі (Варшава) — 20000 зл.
2026. Марыя Леанчук (Беласток) — 1200 зл.
2027. Анна і Мікалай Стэльмашукі (Беласток) — 500 зл.
2028. Васіль Дамброўскі (Гайнаўка) — 1200 зл.
2029 Студэнты філфака Гродзенскага дзяржаўнага універсітэта — 1000 зл.
2030. Віктар Бура (Гайнаўка) — 1200 зл.
2031. Юры Зюзя (Варшава) — 1070 зл.
2032. Тамара Саланевіч (Варшава) — 5000 зл.
2033. Самадзейны калектыў „Цаглінкі" са Старога Ляўкова — 20000 зл.
2034. Антаніна Каляда (Кашалі) — 500 зл.
2035. Васіль Шэранос (Кашалі) — 200 зл.
2036. Зоя Смаршчок (Бельгія) — 100 дол. ЗША
2037. Янка Жучка (Бельгія) — 100 дол. ЗША
2038. Лаўрэн Клыбік (Бельгія) — 100 дол. ЗША

Дзякуем.

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej i Ruchu Rewolucyjnego, 17-200 Hajnówka, ul. Wyzwolenia 6. Тэлефон 28-89.

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. **Рэдагуе калектыў:** Вера Валкавыцкая, Мікалай Гайдук (намеснік галоўнага рэдактара), Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Віктар Рудчык, Марыя Федарук (машыністка), Міхась Хмялеўскі, Ада Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чэрнякевіч.

„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok skr. poczt. 149
tel. 32-41

Wydawca: Białostockie Wydawnictwo Prasowe, 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1.
Druk: Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty: kwart. 260 zł, półr. 520 zł, rocznie 1040 zł.

WARUNKI PRENUMERATY:
1. dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy:
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach.
   - instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli.
2. dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów:
   - osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli,
   - osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch".
3. Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw, ul. Towarowa 28, 00-950 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:
- do dnia 10 listopada na I kwartał i półrocze roku następnego, oraz cały rok następny;
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego.

Zam. 1588/88 r. Nakład 3.300 egz. E-2

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

ЧАЧОТКА

Борзда

Народ. зборн. А. Грыневіча
Гарм. К. Галкоўскага

Спарадзіла чачотачка семера дачок,
Спарадзіла невялічка семера малых:

Айгенню і Аксінню,
І Тацюху, і Насцюху,
І Макрыну, і Грыпіну,
Сёмую Хімку,
Сёмую Хімку.
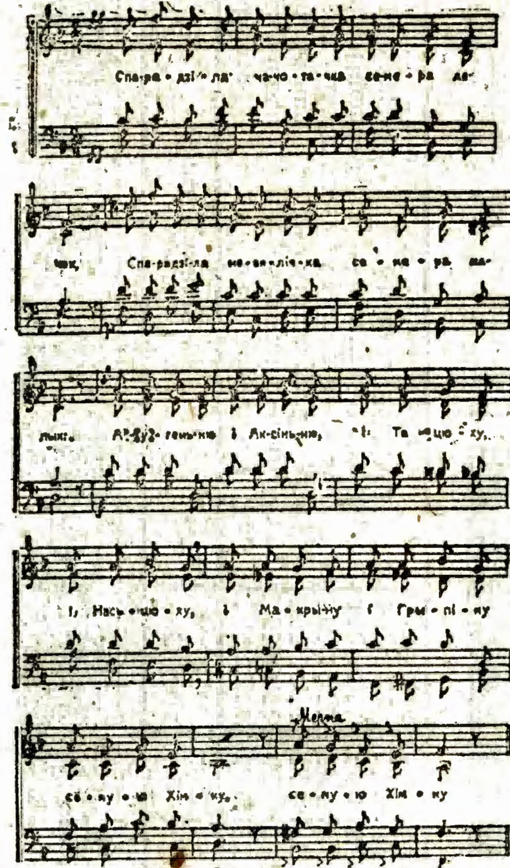
Спарадзіўшы і ўзрасціўшы, замуж аддала,
Спарадзіўшы і ўзрасціўшы, замуж аддала:

Айгенню за Мірона,
А Аксінню за Сапрона,
А Тацюху за Дзяміда,
А Насцюху за Спірыда,
Радзівону — Макрыну,
Харытону — Грыпіну, —
Хімку за Кузьму.

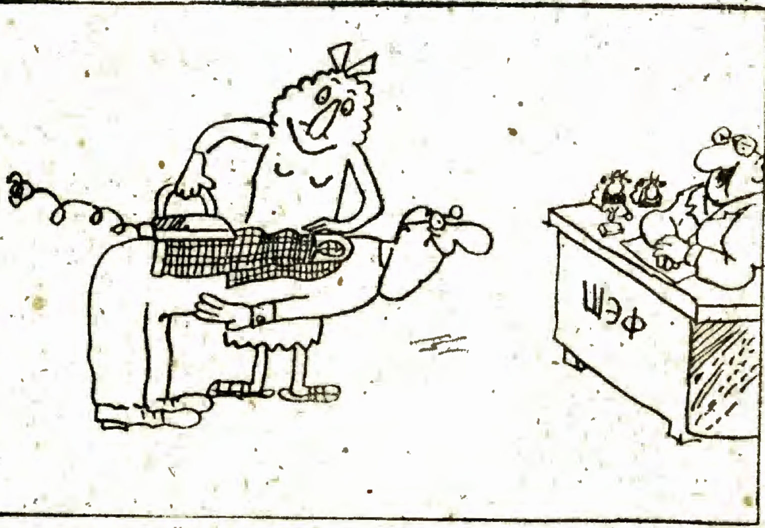
Як пачала чачотачка пасаг выдаваць,
Як пачала невялічка ды ўсім надараць:

Айгенні — кажушок,
А Аксінні — хвартушок,
А Тацюсе — палёнкі,
А Насцюсе — суконкі,
А Макрыне дзве кошкі,
А Грыпіне панчошкі,

Хімцэ падвязкі,
Хімцэ падвязкі.

НІЎКА

Перабудова ў быце.

МАЛА ЧАСУ

Эх, каб гэта было зранку,
Ды гарэліцы шклянку,
Табаку на люльку,
Красную дзяўчыну Ганульку.
Гарэліцу піў бы, люльку курыў бы,
А красную дзяўчыну Ганульку,
Да самага сэрца туліў бы.
Толькі бяда, што ўжо пасля поўдня
І адвячорак надыходзіць.

РАЗУМНЫ

Матка кажа свайму малому сыну:
— Міхаська, занясі ты гэтую хустку і павесь на сонцы, хай прасохне.
Міхаська пайшоў і праз хвіліну вярнуўся.
— Ідзі ты сама вешай на сонцы, бо да яго не дастану.

ПАМІЖ ДЗЕЦЬМІ

— Матулька, ці я магу з Юркам забаўляцца ў тату і маму?
— Добра, дзетачкі, толькі памятайце, не кідайце на сябе талеркамі.

*

Гні дрэва, пакуль гнецца, вучы дзіцятка, пакуль слухаецца.

*

Дзе ў сям'і лад і дзеці добра гадуюцца.

*

Калі не хочаш цягнуць, не лезь у хамут.

Што ў дзяцінстве выхаваеш, на тое ў старасці абапрэшся.

КАБ НЕ ПРЫ ГАЛАВЕ

Пайшоў аднойчы селянін у лес. Ідучы з лесу спаткаў старэнькую і сухенькую бабульку. Нясла яна дровы ў плахце і многа ўсялякага зелля. Відаць змарылася, бо села на пяньку каля дарогі. Добрае сэрца меў селянін і кажа бабульцы:

— Сядай мне на плечы. Падвязу цябе.

Бабулька села на спіну, а селяніну і чуць цяжэй не стала, такая бабулька была лёгкая. Перад вёскай бабулька злезла і сказала:

— Дзякуй табе! Я Смерць і калі стану каля твае галавы, то ведай, што памрэш. Калі буду стаяць у нагах — выздаравееш. Ты мне памог і толькі табе я гэта сказала.

Смерць хуценька адышла ад селяніна, а ён прыйшоў дадому і ўсё думаў аб смерці. Праўда, доля то яго цяжкая, але паміраць ніяк не хочацца. Не еў, не піў, а ўсё думаў. Зрабіў ложак, які быў на восі і мог абкручвацца.

Прайшоў нейкі час, ажно селянін занямог і лёг у свой ложак. Раптам дзверы ціхенька скрыпнулі і дахаты ўсунулася Смерць. Ціхенька ішла проста да селянінавай галавы. Тады той адапхнуўся разам з ложкам і абярнуўся нагамі да Смерці. Смерць зноў кінулася да галавы. Селянін зноў абярнуўся да яе нагамі. Смерць як не злавала, як не скакала, ніяк не магла стаць пры селянінавай галаве. Яна так і пайшла з нічым.

А селянін хутка выздаравеў і доўга, доўга цешыўся добрым здароўем.

— Надзень акуляры, а то вочы папсуеш.

А. Аляксейчык

ЗАВЫШАНЫЯ ПАТРАБАВАННІ

Нядаўна мая сяброўка выйшла замуж. Жаніх, трэба сказаць, нішто сабе — высокі, мужны. Але я, калі б мяне спыталі, узяла б лепш маленькага, несамавітага. Выбіраць жа з двух ліх меншае...

Яшчэ я хацела б, каб ён быў самы нязграбны. Каб дзе паставіла яго, там і ўзяла. А то звядуць! І правільна! Бяруць тое, што дрэнна ляжыць. А калі няўклюда — ніякіх турбот.

І зусім не абавязкова, каб быў надта разумны. Ну, скажыце, навошта ў хаце разумны муж? Каб гаварыў нешта разумнае, калі я мыю падлогу!

Кажуць, муж павінен кахаць сваю жонку. Па-мойму, зусім неабавязкова. Няхай калі-нікалі і пагуляе. Ён жа тады дома як шаўковы!

Мая знаёмая ганарыцца сваім мужам. Добра зарабляе, яго цэняць начальства. У мяне самой добры аклад. І мяне цэняць. Няхай лепш ён мною ганарыцца. Калі яго цэняць — значыць, ён на рабоце дзень і ноч. А хто ў такім выпадку палавікі будзе выграсаць? Гэты разумны, што многа зарабляе, гадзіннік з зязюляй аднойчы адрамантаваў. Цяпер зязюля па дванаццаць разоў выскоквае і пытае, якая гадзіна.

Гавораць: „Ах, які чалавек! Іграе на фартэпіяна, лёгка чытае па-англійску. Ах, як ёй пашанцавала!" Была я ў іх. Жонка прыбівае на сцяне кніжную паліцу, а ён іграе на фартэпіяна і па-англійску пытае, ці не вельмі гучна.

Як пагляджу на сваіх сяброваk — ва ўсіх мужы сімпатычныя, рослыя, разумныя, а такога, як мне патрэбен, немагчыма знайсці. Кажуць, патрабаванні ў мяне завышаныя. Можа, і сапраўды...

ТЫ Ў МЯНЕ ВАРТЫ...

— Куме, пайшлі да мяне! — загадаў Пятрук Антону.

— А чаго да цябе?

— Пасядзім, пагаворым, як кум з кумам, ды чарку вып'ем.

— А што тэта сталася, што ты такім добрым сваяком робішся? Такога чагосьці з табою не бывала, — са здзіўленнем сказаў Антон.

— Не бывала, дык няхай будзе! Знаеш, час мяняецца і людзі мяняюцца. А ты ў мяне моцна варты, дальбог моцна варты. Ну, пайшлі! — настойваў Пятрук.

Ідучы Антон думаў і передумваў, і ніяк не мог здагадацца, за што кум яго частаваць будзе.

Пятрук хуценька паставіў бутэльку, закуску смачную падрыхтаваў, наліў чаркі і кажа: — Антон, за тваё здароўе! Ты ў мяне варты не аднаго паўлітра!

І так цілі, гаварылі аж высахла пляшка. Пятрук яшчэ стаў збірацца прынесці другую, але Антон яго перапыніў, што заўсёды лепш недапіць чымсьці перапіць.

— Але ўсё ж такі, Пятрук, скажы, чым я табе прыслужыўся? За што ты мне ставіш, за што я варты ў цябе? — пытаў Антон.

— Куме, калі ты ўжо такі ўпарты, дык скажу. Пры дарозе ў тваім лесе я зрэзаў тры сасны і папілаваў іх на дошкі, з якіх будзе падлога.

(мх)